

LUNDS
UNIVERSITET
Socialhögskolan

Barnet i främsta rummet

En kvalitativ analys av tingsrättens domslut gällande
vårdnadsöverflyttningar

Laura Groblica och Beverly Johansson

Kandidatuppsats (SOPA63)
VT 2020
Handledare: Anders Lundberg

Abstract

Authors: Laura Groblica and Beverly Johansson

Title: “With focus on the child – A qualitative analysis on district court verdicts regarding custody transfers” [translated title]

Supervisor: Anders Lundberg

Assessor: Ulrika Levander

The aim of this study was to understand how the Swedish district court makes decisions concerning transfer of custody based on the best interest of the child, child’s will and parents rights of their child. The method for this study was a qualitative content analysis of 17 verdicts from the Swedish district courts when a child has been placed in a family home and the child custody case begins. The verdicts were from the year 2020, when the Convention on the Rights of the Child became Swedish law. Social constructionism and terms such as discours, language and power were used to analyze the verdicts. The study found that the best interest of the child varies in the verdicts depending on the situation. However, the verdicts described that the best interest of the child is often about safety and nursing. The results from the study also showed that some courts pay attention to a child’s opinion and will, while some children's opinions and wills are invisible in the verdicts. Furthermore, the results showed that parents rights are not as strong as the best interest of the child. Conclusion of the study showed that the best interest of the child is a deciding factor when the district court makes a final decision about the custody, even though there is no established definition of what a child’s best interest is since it depends on the individual case. The study showed as well that a child's will is not always described by the court even though previous research explains that it is important that the court considers it.

Keywords: Best interest of the child, child’s will, parents rights, custody

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
1.1 Problemformulering.....	4
1.2 Syfte.....	6
1.3 Frågeställningar.....	6
1.4 Arbetsfördelning.....	6
2. Aktuella lagrum	7
2.1 Socialtjänstlagen (SoL).....	7
2.2 Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU).....	7
2.3 Föräldrabalken (FB).....	8
2.4 Barnkonventionen.....	9
3. Kunskapsläge	9
3.1 Implementering av barnrätt.....	9
3.2 Barnets bästa och rättsliga bedömningar.....	11
3.2.1 Barnets åsikt och vilja.....	13
3.2.2 Barnets behov.....	13
3.3 Föräldrarätt.....	14
4. Teoretiska perspektiv	16
4.1 Det socialkonstruktionistiska perspektivet.....	17
4.1.1 Diskurs och språk.....	17
4.1.2 Makt.....	18
4.1.3 Diskurs och makt.....	19
5. Metod	20
5.1 Metodologiska överväganden.....	20
5.2 Urval.....	20
5.3 Bearbetning och analys.....	22
5.4 Förförståelse.....	24
5.5 Forskningsetiska övervägande.....	24
5.6 Studiens tillförlitlighet.....	26
6. Resultat och analys	28
6.1 Tingsrättens framställning av barnets bästa.....	28
6.1.1 Barnets behov av trygghet & omvårdnad.....	28
6.1.2 Barnets bästa vid tingsrättens bedömning.....	31
6.2 Barnets åsikt och vilja.....	34
6.2.1 Barnets bästa som subjekt eller objekt?.....	36
6.3 Föräldrarnas rättigheter.....	37
6.3.1 Förälderns rätt till sitt barn.....	38
6.3.2 Förälderns rätt till återförening.....	40
7. Slutdiskussion	41
Referenslista	43
Bilaga 1	47

1. Inledning

1.1 Problemformulering

Sedan den 1 januari 2020 ställs det mer krav på att barnets rättigheter prioriteras i praktiken då barnkonventionen blivit svensk lag. Av Förenta Nationernas barnkonvention, artikel 3, framkommer att:

Vid alla beslut som rör barn ska i första hand beaktas vad som bedöms
vara barnets bästa. (UNICEF, u.å.a)

Barnets bästa har dock uppmärksammats i lagen även innan barnkonventionen blev svensk lag. Det lyfts upp bland annat i 1:2 socialtjänstlagen (SoL 2001:453), som understryker att barnets bästa särskilt ska beaktas i alla åtgärder som rör barnet. Det uttrycks även i 6:2a föräldrabalken (FB 1949:381), att barnets bästa ska vara avgörande i alla beslut om vårdnad, boende och umgänge. Schiratzki (2000:55-56) påpekar dock att definitionen av barnets bästa inte har beskrivits, varken i barnkonventionen eller lagen. Även Singer (2019:38) problematiserar definitionen av barnets bästa och menar att barnets behov och intressen ska vara avgörande vid alla rättsliga beslut, men att dessa inte går att definiera då de baseras på individuella bedömningar.

Barnets vårdnadshavare har en skyldighet att se till att barnet får omvårdnad, trygghet och inte far illa och har ett juridiskt ansvar över sitt barn (Regeringen, 2015). När barns behov inte tillgodoses av de biologiska föräldrarna och de inte kan tillförsäkra att barnet lever i en trygg miljö kan samhället ta ansvaret för barnets omvårdnad och placera barnet i ett rekryterat familjehem där barnet kan få den omvårdnad som krävs (Socialstyrelsen, 2014). Om barnet placeras i ett familjehem ska socialnämnden enligt 6:8 SoL följa upp detta och minst en gång var sjätte månad överväga om placeringen fortfarande är nödvändig. Om barnet däremot bott hos samma familj i tre år har socialnämnden ett ansvar att överväga om det finns skäl för en vårdnadsöverflytt till familjehemsföräldrarna. Om de anser att en vårdnadsöverflytt skulle vara för barnets bästa, ansöker socialnämnden om detta hos tingsrätten (Socialstyrelsen, 2006).

År 2020 uppmärksammades fallet ”Lilla Hjärtat” där en flicka, några veckor efter födelsen, blev placerad hos ett familjehem då hennes biologiska föräldrar inte kunde ta hand om henne och ge henne den omvårdnad som krävdes. Efter att ha bott hos familjehemmet i 2,5 år ville föräldrarna ha tillbaka sitt barn. Socialnämnden avrådde detta då de ansåg att föräldrarna hade omsorgsbrister samt att flickan hade knutit an till familjehemmet. Kammarrätten dömde att flickan skulle återförenas med sina biologiska föräldrar trots att det fortfarande rådde osäkerhet kring deras psykiska ohälsa och missbruksproblematik. Fallet slutade sorgligt då flickan gick bort en tid senare efter att ha flyttat till sina biologiska föräldrar. Flera barnexperter kräver nu att lagen ändras så att principen om barnets bästa ska väga tyngst vid rättens bedömningar gällande barn (Nyhetsmorgon, 2020). Omgivningen reagerade på fallet ”Lilla Hjärtat” genom att sprida händelsen på sociala medier. Fallet tydliggör en problematik om vad barnets bästa egentligen innebär och att det kan stå i kontrast till föräldrarnas rätt till sitt barn.

Vårdnadshavare har, förutom en skyldighet att sköta barnets omvårdnad, likväl en rättighet att bestämma i frågor som påverkar deras omyndiga barn, vilket uttrycks i 6:11 FB.

Vårdnadshavaren kan dock förlora vårdnaden om barnet, antingen på grund av omsorgsbrister enligt 6:7 FB eller enligt 6:8 FB, på grund av att barnet bott hos familjehemmet under längre tid och ser hemmet som sitt eget. I 6:8 FB framgår att om det är uppenbart bäst för barnet att rådande förhållanden får bestå, alltså att barnet fortsätter att bo hos familjehemmet, och att det är uppenbart bäst för barnet att vårdnaden flyttas över till familjehemsföräldrarna, ska rätten utse dessa till särskilt förordnade vårdnadshavare. Vårdnadsöverflytt kan dessutom bli aktuell om en återförening mellan barnet och barnets biologiska föräldrar, trots långvariga insatser, inte kan komma till stånd (Prop. 2002/03:53).

Det sista ordet i en vårdnadstvist har tingsrätten, och det är rätten som avgör vad som är barnets bästa i det enskilda fallet. För att kunna göra detta måste rätten skapa sig en tydligare definition av vad barnets bästa är genom att bland annat inhämta kunskap via rättskällor (Schiratzki, 2000:62-63). Tingsrätten ska dessutom beakta barnets åsikt och vilja utifrån barnets ålder och mognad, vilket nämns i barnkonventionens artikel 12 (UNICEF, u.å.a). Åldersgränsen nämns dock inte, varken i barnkonventionen eller lagen, och rätten måste därför göra en individuell bedömning kring barnets mognadsnivå vid varje enskilt fall (SOU, 2016:19, s. 110).

Men hur går tingsrätten tillväga för att bestämma vad barnets bästa är om det råder tvetydigheter kring begreppet? I lagen, 6:8 FB, formuleras det att det ska vara “uppenbart bäst” för barnet, men det nämns inte vilka faktorer som tingsrätten ska ta hänsyn till vid bedömningen av vad som är barnets bästa. Och vilka barns viljor är tillräckligt betydelsefulla utifrån ålder och mognad för att tingsrätten ska beakta dessa i sin bedömning? Och slutligen, vems rättigheter väger tyngst när vårdnaden bestäms, föräldrarnas eller barnets?

1.2 Syfte

Vårt syfte är att undersöka hur tingsrätten resonerar kring barnets bästa och föräldrarnas rättigheter till sitt barn i domslut angående vårdnadsöverflytt.

1.3 Frågeställningar

- Hur skildras och bestäms barnets bästa i tingsrättens domslut gällande vårdnadsöverflytt?
- Hur beaktas barnets åsikt och vilja i tingsrättens domslut gällande vårdnadsöverflytt?
- Hur görs avvägningen mellan barnets bästa och föräldrarnas rättigheter till sitt barn i tingsrättens domslut gällande vårdnadsöverflytt?

1.4 Arbetsfördelning

Under studiens gång utförde vi samtliga steg, från början till slut, tillsammans. Studien genomfördes under en pågående pandemi vilket bidrog till nya sätt att arbeta på. På grund av situationen skedde inga fysiska möten mellan oss utan allt hanterades via telefonsamtal och andra kommunikationsmedel. Redan innan studien påbörjades diskuterade vi hur studien skulle genomföras, bland annat vilket ämne som skulle undersökas och vilka teorier samt vilken metod som skulle tillämpas. Vid en senare insamling av empirin letade vi efter domslut på egen hand för att sedan läsa igenom dem och slutligen diskutera dem tillsammans.

Samtliga delar av uppsatsen delades upp och skrevs på egen hand. Efter varje skriven rubrik som tilldelats oss bearbetades texten via telefonsamtal, med materialet framför oss. På det sätt kunde vi diskutera varandras texter och bearbeta dem tillsammans trots att vi inte hade några fysiska möten.

2. Aktuella lagrum

2.1 Socialtjänstlagen (SoL)

I varje kommun ska det finnas en socialtjänst som ansvarar för att invånarna i kommunen ska få den hjälp och stöd de behöver, när de behöver det. Kommunen kan inte fransäga sig detta ansvaret genom att lägga det på andra huvudmän. Detta framkommer genom 2:1 SoL.

Insatserna som ges den enskilde ska genomföras och utformas tillsammans med individen som det berör enligt 3:5 SoL. Insatser och bistånd från denna lag kan med andra ord inte genomföras utan brukarens samtycke.

I 5:1 SoL framkommer det att det är Socialnämndens ansvar att verka för att barn växer upp i trygga och goda levnadsförhållanden. Socialnämnden har dessutom ett ansvar att se till att barn som har en risk att utvecklas negativt får det stöd och skydd som de behöver. Lagen poängterar även att om det i en individs fall är motiverat och krävs för att upprätta skydd, stöd och goda levnadsförhållande så kan det vara aktuellt att detta stöd ges genom vård och fostran utanför det egna hemmet som barnet lever i. I de fall där barn lever i ett familjehem eller annat hem än det egna ska Socialnämnden var sjätte månad överväga om denna vården fortfarande behövs för barnet samt lägga upp en plan för hur den ska utformas. När det gått tre år sedan vården i familjehemmet verkställts så ska Socialnämnden särskilt överväga om det finns skäl att flytta över vårdnaden till familjehemsföräldrarna, enligt 6:8 SoL.

I samband med ovan nämnda åtgärder, samt andra beslut eller vård- och behandlingsåtgärder som rör barn, ska Socialtjänsten särskilt beakta barnets bästa. Detta enligt 1:2 SoL som också understryker att man med barn avser individer under 18 år.

2.2 Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU)

Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU SFS 1990:52) är en skyddslag vilket man kan utläsa genom 1 § LVU. Rekvisiten är att barnet ska beredas vård enligt denna lag om en omständighet som tas upp i 2 eller 3 §§ LVU förekommer, och varken vårdnadshavaren eller barnet, om denne är äldre än 15 år, ger sitt samtycke. Om samtycke ges så bereds vården enligt Socialtjänstlagen.

I vår uppsats tar vi upp rättsfall där 2 § LVU är aktuella. Denna paragraf uttrycker att vård ska beslutas om en vårdnadshavare har brutit i sin omvårdnad av sitt barn, utsatt sitt barn för fysisk eller psykisk misshandel, otillbörligt utnyttjat sitt barn eller utsatt sitt barn för ett annat förhållande i dennes hem som äventyrar barnets hälsa eller utveckling. Det krävs något av ovanstående förhållande för att ett omhändertagande ska kunna ske. Enligt 13 § LVU ska Socialnämnden var sjätte månad pröva om vård enligt denna lag fortfarande behövs för barnet samt hur denne ska planeras. Vidare ska Socialnämnden, när barnet varit placerat i familjehem i tre år, särskilt överväga om vårdnaden ska överflyttas till familjehemsföräldrarna.

2.3 Föräldrabalken (FB)

Barnets bästa återfinns på olika ställen i den svenska lagstiftningen och ett av dessa ställen är i Föräldrabalken. Enligt 6:1 FB har barn rätt till god omvårdnad och fostran samt trygghet. Vidare uttrycks det att barn ska behandlas med respekt, som individer, och inte får utsättas för fysisk bestraffning eller annan kränkande behandling. Även i denna balk får barnets bästa en central roll. 6:2a FB lyfter att barnets bästa ska vara centralt i beslut rörande vårdnad, boende om umgänge. Paragrafen tar upp en del punkter som poängterar vad beslutsfattaren ska lägga störst fokus på vid bedömningen av vad som är bäst för barnet. Dessa punkter är att se till risken att barnet eller någon annan i barnets hem utsätts för övergrepp eller utan tillstånd förs bort, hålls kvar eller far illa samt ett fokus på att barnet ska behålla en god kontakt med båda sina föräldrar. Vidare betonar lagen att barnets egna uppfattning och åsikt ska tas i beaktning med hänsyn till dennes ålder och mognad.

6:8 FB reglerar barn som varit stadigvarande placerade och vårdats och växt upp i ett familjehem. I paragrafen kan det utläsas att om det är uppenbart bäst för barnet att rådande förhållanden får bestå ska barnet få stanna i familjehemmet och vårdnaden om barnet kan flyttas över till familjehemsföräldrarna. Socialnämnden är de som för talan om prövning om överflyttning av vårdnaden efter att de, efter tre år, särskilt övervägt detta. Beslutet tas av tingsrätten som i aktuella fall utser familjehemsföräldrarna till särskilt förordnade vårdnadshavare.

2.4 Barnkonventionen

Barnkonventionen är ett internationellt avtal som är rättsligt bindande. Avtalet är till för att slå fast att barn har egna rättigheter och inte ska ses som sina föräldrars ägodelar (UNICEF, u.å.a). Konventionen framställdes 1989 då intresset av barnets rättigheter och behov ökade (Ewelöf & Sverne, 1999:21). Barnkonventionen bygger på barnrättsperspektiv vilket innebär att det är barnets rättigheter som står i fokus, vilket varit syftet med konventionen, alltså att skapa ett barnperspektiv på mänskliga rättigheter (Grahn-Farley, 2019:13). Barnkonventionen består av 54 artiklar där fyra av dem ses som grundläggande och ledande principer. De grundläggande principerna står i artikel 2, att alla barn har samma rättigheter och lika värde, i artikel 3 där det framkommer att barnets bästa ska beaktas vid alla beslut som rör dem, i artikel 6, att alla barn har rätt till liv och utveckling samt i artikel 12, att alla barn har rätt att uttrycka sina åsikter (UNICEF, u.å.a).

3. Kunskapsläge

I följande avsnitt presenteras tidigare forskning. Avsnittet inleds med en presentation av implementeringen av barnrätten. Därefter redogörs barnets bästa och hur detta kan påverka vid rättsliga bedömningar, följt av barnets åsikt och vilja samt barnets behov. Avslutningsvis diskuteras föräldrarätten och förälderns rätt till sitt barn.

För att finna vår litteratur har vi använt oss av Lubsearch samt Libris. Sökord som vi använt oss av för att hitta relevant forskning har exempelvis varit: vårdnadsöverflytt, barnets bästa, barnets behov, barnets vilja, barnrätt och föräldrarätt.

3.1 Implementering av barnrätt

Den rådande diskursen gällande barnets bästa har historiskt inte alltid varit som vi talar om och konstruerar idag. För att förstå den nuvarande kontexten och syftet med barnets bästa är det bra att skapa en förståelse för hur det tidigare varit och varför det har strävats efter förändring i vårt samhälle.

Ett barns rättigheter har inte alltid varit uppenbara i vårt samhälle utan det har varit en process i ständig utveckling. Sandin och Halldén (2003:7) beskriver att 1900-talet stod för ett

inkluderande av barnen i vårt välfärdssamhälle. Den sociala och politiska ombildningen har förändrat synen på barndomen samt föräldraskapet. Den nya barnrätten skapades framförallt då det tidigare synsättet på barnen i vårt samhälle inte passade in i den nya svenska bilden av barnets rättigheter. Syftet var att påverka samhällsutvecklingen åt en viss riktning genom att förändra föräldraskapet och dess utövande för att sedan förändra barndomen för de yngsta medborgarna i vårt samhälle (Schiratzki, 2014:12). I tidigare svensk lagstiftning nämndes inte barn som rättssubjekt med rättskapacitet att utöva egna rättigheter. Detta har förändrats i takt med att barn inte längre ses som föräldrarnas objekt, samhällets omvårdnad och fostran, utan de ses som individer med egna rättigheter. Barn har rätt till bland annat goda uppväxtförhållanden, oberoende sina föräldrars villkor eller krav (Singer, 2019: 231). Samhällets bild av barnet är idag annorlunda än förr.

Schiratzki (2014:12-13) tar upp att barnrätten som rättsligt område har tre viktiga, centrala funktioner. Dels skapar den värderingar och normer och är därför en styrande funktion som förklarar för oss hur vi ska bete oss i olika situationer och vad som är accepterat enligt regler. Vidare har den en funktion för rättsordningen så att de svenska domstolarna ska kunna lösa tvistemål mellan föräldrar eller föräldrar och myndigheter. Kommer dessa parter inte överens har domstolen med hjälp av barnrätten det slutliga och avgörande ordet genom att de utövar sin funktion som samhällets tvistelösare. Den slutliga funktionen är att barnrätten upprättats för att skydda en grupp svaga i samhället, barnen.

Transformeringen av FN:s barnkonvention innebar att barnets bästa infördes i den svenska lagstiftningen. Vi kan se olika tolkningar och beskrivningar av barnets bästa i föräldrabalken (1994:1117), socialtjänstlagen (2001:453), LVU (1990:52), utlänningslagen (2005:716) samt skollagen (2010:800). Tolkningarna är olika för att passa de rättsområden som de berör. I ett svenskt förarbete "Barnets Bästa i främsta rummet. FN:s konvention om barnets rättigheter i Sverige" (SOU 1997:116) uttrycks att det bästa sättet att tolka ett barns bästa är genom att kombinera ett objektiva och ett subjektiva perspektiv. Det objektiva perspektivet genom kunskap från forskning och annan erfarenhet, och det subjektiva perspektivet genom att kartlägga vad det enskilda barnet själv har för åsikter om sin situation och sedan använda detta som grund i beslutsfattandet. Schiratzki menar att det objektiva perspektivet kan innebära att berörda och aktuella beslutsfattare fattar beslut och bedömningar som är grundade på vetenskap och erfarenhet. Hon lyfter också att det är viktigt att barnet befinner

sig i en trygg miljö och det inte finns risk för påverkan från en vuxen när barnet uttrycker sin åsikt och uppfattning om sin livssituation (2014:33).

Skulle barn utsättas för brister i omsorgen av sina föräldrar kan barnen skyddas med hjälp av lag med särskilda bestämmelser om vård av unga (1990:52; LVU) eller socialtjänstlagen (2001:453; SoL). Det är under dessa situationer samt när vården enligt dessa två lagar ska upphöra av olika anledningar, som vid prövning av vårdnadsöverflytt, där barnrätten utövas. Vid dessa rättsliga bedömningar problematiseras och lyfts vad som är barnets bästa för att använda det som grund för bedömningen.

3.2 Barnets bästa och rättsliga bedömningar

När barnkonventionen blivit svensk lag har barnrättsperspektivet ställts på sin spets (Grahn-Farley, 2019:13). Grahn-Farley (2019:20-23) menar dock att problemet med barnkonventionen och dess artiklar är att det inte finns ett fastställt sätt att tolka dem på. Schiratzki (2000:55-56) beskriver att artikel 3 i barnkonventionen handlar om barnets bästa, men att det inte finns en definition på vad barnets bästa är. Det nämns inga rättigheter eller skyldigheter i artikeln och Schiratzki menar att barnets bästa därför inte kan sägas vara detsamma som barnets rättigheter. Rättigheterna är inte heltäckande och dessutom kan barnets bästa begränsas på grund av rättigheterna. Innebörden av barnets bästa har inte diskuterats närmare under framställningen av barnkonventionen och anledningen till detta kan vara att det togs för givet vad barnets bästa var vid framställningen av barnkonventionen. Schiratzki (2000:58-59) påpekar att det kan dock finnas ett syfte med att inte ha fastställt vad barnets bästa är då innebörden kan variera beroende på sammanhang, kultur och lokala sedvänjor. Det finns alltså inte en allmän definition på vad barnets bästa innebär på grund av bland annat sociala och kulturella värderingar. Dessutom skriver Schiratzki (2000:59-61) att innebörden varierar beroende på om det används som en juridisk princip eller om det används i andra icke rättsliga sammanhang. I rättsliga sammanhang är begreppet begränsat till vad rätten är kapabla till att göra. I exempelvis vårdnadstvister handlar det om att barnet ska skyddas, få god omvårdnad, trygghet samt en god uppfostran. Utifrån detta bestämmer rätten barnets bästa. Icke rättsliga sammanhang handlar däremot om att som förälder kunna ge barnet kärlek, omvård, omtanke samt den omsorg som hon eller han är i behov av. Det handlar om en förmåga samt vilja att ge det lilla extra (ibid.). Lagstiftningen strävar dock efter att inte endast utgå efter det rättsliga barnets bästa utan även belysa barnets bästa gällande det

utomrättsliga, vilket även barnkonventionen är till för. Eklund (2004:35) menar att barnets bästa inte kan definieras eftersom det är föränderligt beroende på sammanhanget och situationen barnet befinner sig i. Vidare menar han att denna slutsats borde vara en självklarhet då innebörden varierar. En viktig skillnad mellan olika situationer är om det är det subjektiva eller objektiva perspektivet av vad som är barnets bästa som ska ha företräde, där det subjektiva utgör barnets åsikt och det objektiva syftar på lagstiftningen eller tidigare forskning. Med Eklunds perspektiv skulle det således finnas situationer där barnets subjektiva bästa, det som anses vara det barnets bästa av barnet själv, inte bör tas i beaktning.

När rätten bedömer barnets bästa ska de ta hänsyn till alla aspekter av barnets situation och finna den bästa möjliga lösningen för honom eller henne (Schiratzki, 2000:61). För att kunna göra en bedömning om vad som blir bäst för barnet beskriver Schiratzki (2000:62-63) att rätten därför måste skapa sig en tydligare definition av vad barnets bästa innebär. Det gör tingsrätten genom att kontinuerligt inhämta kunskap i form av tidigare forskning, i samband med lagstiftningen, samt genom att vara vetenskapligt pålästa. Vad som kan anses vara bäst för barnet utifrån tidigare forskning kan exempelvis vara att båda föräldrarna har gemensam vårdnad om barnet, vilket även framstår som en utgångspunkt i 6:3 FB. Att skapa sig en tydligare definition av vad barnets bästa innebär genom att inhämta denna kunskap gör att rätten har någonting att utgå ifrån och deras beslut blir mer rättssäkra, då de grundar sig på forskning och lagstiftning. Nackdelen är att barnets bästa i det specifika och enskilda fallet kanske inte överensstämmer med det som tidigare forskning beskrivit, som exempelvis gemensam vårdnad. Om tingsrätten utgår från en viss utgångspunkt kan vissa aspekter under deras bedömning därför prioriteras bort framför andra, vilket kan leda till att helhetsbedömningen av barnets bästa faller bort och tingsrätten istället utgår från "schabloner". Om rätten utgår från en syn att gemensam vårdnad är det bästa för barnet antas ensam vårdnad som någonting sämre för barnet, vilket inte alltid stämmer. Ibland kan det därför vara svårt att avgöra om besluten gällande barn och barnets bästa tas utifrån schabloner eller om det faktiskt görs en helhetsbedömning kring barnets enskilda situation. Enligt proposition 1997/98:7 ska inte besluten kring barnets bästa fattas utifrån schabloner, även om det i föräldrabalken står att exempelvis gemensam vårdnad är en utgångspunkt. Besluten ska grundas på de omständigheterna som finns i det enskilda fallet. Det är dessutom barnets bästa som ska vara avgörande, inte föräldrarnas vilja.

3.2.1 Barnets åsikt och vilja

Barnkonventionens artikel 12 beskriver att barn har rätt att komma till tals och uttrycka sin egen åsikt (UNICEF, u.å.a). I proposition 2005/06:99 nämns det att rätten ska beakta barnets åsikt och vilja under bedömningen och att det är barnet som är huvudpersonen i frågor som rör exempelvis vårdnad och boende, inte någon annan. Eklund (2004:35) lyfter dock att det kan bli problematiskt om rättens definition av barnets bästa skiljer sig från vad barnet själv anser vara dess bästa och att dennes åsikt inte kan utgöra den slutgiltiga bedömningen från rätten. Oavsett vad barnet vill påpekar även Singer (2000:83) att det inte är barn som ska fatta beslut kring viktiga angelägenheter. Om barnet har en åsikt och vilja om att exempelvis återförenas med sina vårdnadshavare är det trots detta inte uppenbart att det är barnets bästa. Barnets bästa kan därför inte sägas vara detsamma som barnets rättigheter (Schiratzki, 2000:55-56), men barnets vilja bör, enligt Singer (2012:34) väga tyngst när tingsrätten bedömer frågor om vårdnad och boende.

Barnkonventionens artikel 12 benämner att barnet ska kunna uttrycka sin egen åsikt och vilja utifrån ålder och mognad, och att denna vilja ska beaktas (UNICEF, u.å.a), men det nämns inte vilken åldersgräns det kan handla om. Barnets mognadsgrad kan variera beroende på exempelvis kultur, erfarenhet och utveckling och det ska därför göras individuella bedömningar kring barnets mognadsnivå i varje enskilt fall (SOU, 2016:19). Enligt proposition 1994/95:224 tar domstolen därför mer hänsyn till större barns viljor. När barnet inte har en uttalad uppfattning behöver domstolen inte ta hänsyn till dennes vilja alls. Det beskrivs i proposition (2005/06:99) att det är vanligt att ha samtal med barn angående deras vilja och inställning vid sex års ålder, men även mindre barn bör, enligt propositionen, komma till tals.

3.2.2 Barnets behov

Medvetandet kring att barn är individer med egna behov som måste tillgodoses har ökat med tiden (Singer, 2019:29). För att barn ska kunna utveckla förmågan att kunna samarbeta med andra, bli självständiga individer som kan skapa sig egna bedömningar och ta egna beslut är omsorg, skydd och omvårdnad viktiga (Ewelöf & Sverne, 1999:27). Det är viktigt att det finns en person som kan ge barnet den omsorg han eller hon behöver, oavsett om det ges av de biologiska föräldrarna eller någon annan (Socialstyrelsen, 2017:46). Singer (2019:31) menar dock att barn har många andra behov. Både Singer (2019:29) samt Ewelöf och Sverne

(1999:27) beskriver att barn behöver få kärlek. Detta eftersom de har behov av att bli erkända och igenkända, som egna individer, på sina egna villkor. De menar även att barn behöver ha en stabil och varaktig kontakt och relation med sina föräldrar. Barn har ett behov av att känna trygghet för att de ska kunna fungera i vardagen (Socialstyrelsen, 2017:62). Även barnkonventionen, artikel 26, nämner att barn har rätt till trygghet om föräldrarna eller vårdnadshavarna inte kan tillgodose detta behov (UNICEF, u.å.b). Ewelöf och Sverne (1999:28) förklarar att barn inte skulle må bra om kontakten med någon av föräldrarna skulle avbrytas under en längre period, och att speciellt små barn, som inte har en utvecklad tidsuppfattning, kan må dåligt av ett längre uppehåll från sina föräldrar. Att inte känna trygghet med och från sina omsorgsgivare kan påverka barnens personlighetsutveckling då de är i behov att kunna efterlikna eller identifiera sig med sina föräldrar. Singer (2019:29) samt Ewelöf och Sverne (1999:28-29) beskriver att barn även har ett behov av att kunna uttrycka sina egna åsikter och viljor, även om de inte alltid går i uppfyllelse då de även behöver föräldrar som sätter gränser. Tanken är att barn ska kunna utforska världen på egen hand samt med tiden få ökad ansvar, vilket i slutändan ska leda till att de ska kunna frigöra sig från föräldrarna och bli självständiga.

3.3 Föräldrarätt

En vårdnadshavares omvårdnadsansvar ser olika ut beroende på vilket barn det berör då alla barns behov är individuella. Vårdnadshavare behöver därför anpassa sig efter barnets behov för att det ska anses som god omvårdnad och fostran. Detta gör även att det inte går att utgå från en mall när man bestämmer vilket vårdnadsansvar en förälder har till sitt barn eller ska bedöma huruvida omvårdnadsansvaret är uppfyllt eller ej. Däremot uttrycker lagstiftningen en rad behov som vårdnadshavare bör tillgodose och som ingår inom det rättsliga ansvaret som förälder. Den viktigaste faktorn är att det är barnets rättighet att få sina grundläggande behov tillgodosedda. Detta följs av att vårdnadshavaren har ett rättsligt ansvar som plikt att se till att behoven blir tillgodosedda. Om vårdnadshavaren utför sin plikt innebär detta att det ingår i vårdnadshavarskapet att bestämma över barnets angelägenheter (Singer, 2000:433-434). Detta skulle även kunna ses ur perspektivet att man som vårdnadshavare får rättigheten att bestämma över sitt barns angelägenheter om man utför sin plikt gentemot sitt barn.

Singer (2000:439) hänvisar till 6:11 FB där det framgår det att en vårdnadshavare inte bara har en skyldighet att bestämma i frågor som rör barnets personliga angelägenheter utan att

detta faktiskt även är en rättighet för föräldern. Denna rättighet sattes in till följd av att det 1983 genomfördes en reform av föräldrabalken där principerna kring bland annat barnets omvårdnad och fostran stiftades. Det ansågs även att detta ansvar borde komma hand i hand med en rättighet, och skyldighet, att bestämma över barnets personliga förhållande. I Statens offentliga utredning "Barnets rätt 2 - Om föräldraansvar m.m." (SOU 1979:63, s. 65) fastslås att det är för att förenkla möjligheterna för föräldrar att utföra sitt föräldraansvar. Det poängteras att det inte innebär att föräldrarna ensidigt i alla lägen ska kunna bestämma vad barnen ska göra, men att det är viktigt att föräldern ska kunna sätta sig över barnets vilja om det krävs för att uppfylla sitt barns bästa. Vidare lyfts det i utredningen att barnet i den mån det går ska få komma till tals och få yttra sin åsikt om ett problem eller en situation. Emellertid krävs det faktiskt inte att barnet är under en vårdnadshavares vård för att denne ska ha rätt att besluta i barnets personliga förhållande. Om ett barn har familjehemsplacerats enligt SoL eller LVU och därför bor och vårdas av familjehemsföräldrarna så har den biologiska föräldern fortfarande en viss bestämmanderätt enligt 6:13 FB gällande barnet, även om denna till viss del begränsats enligt 11 § 3st LVU (SFS 1991:52) som säger att Socialnämnden ska bestämma om den unges personliga förhållande i den mån det behövs för att utföra vården av den unge.

När förutsättningar för vård enligt SoL eller LVU inte längre föreligger ska det enligt proposition 2002/03:53 ske en återförening mellan barnet och de biologiska föräldrarna. Socialtjänsten ska, under tiden barnet vårdas, ge föräldrarna det stöd och hjälp som krävs för att åstadkomma en återförening. Det påpekas dock i propositionen att det inte alltid är realistiskt att barnet kan återförenas med föräldrarna trots att det pågått långvariga insatser för att detta ska kunna ske. I proposition 2012/13:10 beskrivs det att huvudregeln med vården ska vara att det i slutändan leder till en återförening, men att det inte alltid är till barnets bästa utifrån omständigheterna. Även om det skulle finnas förutsättningar för barnet att återförenas med sina föräldrar så kan exempelvis äldre barn uttrycka en stark vilja att stanna kvar hos familjehemmet.

Höjer (2007:111) lyfter att om barn inte flyttar hem och återförenas med sina föräldrar är det fortfarande betydelsefullt att tankarna om återförening finns hos barnen och föräldrarna för att de ska bibehålla en kontakt och föräldrarna ska kunna erbjuda en tillgänglighet för sina barn. Målet med en återförening behöver inte innebära att det faktiskt måste ske. Höjer (2007:114) menar att en återförening innebär inte sällan en påfrestande process för barnen då det återigen

blir en separation för dem där de ofta inte bara skiljs från sina familjehemsföräldrar utan vänner och andra viktiga människor i barnets sociala nätverk. Det är viktigt att de biologiska föräldrarna kan möta de eventuella negativa reaktionerna som barnet kan få i samband med återföreningen och den svåra separationen detta kan innebära.

Singer (2000:527-528) menar att en förälders rätt till sitt barn är ett omtvistat fenomen idag. Barn har rätt att bli omhändertagna av sina föräldrar och få sina behov tillgodosedda men om detta i sin tur gör att föräldrar har rätt till sina barn är någonting som diskuterats inom Europakonventionen och FN:s konvention om barnets rättigheter. Singer utvecklar att föräldrarnas rätt till sitt barn utmynnat ur barnets rätt att få sina behov tillgodosedda. Barnets förälder ses som ett självklart val för denna uppgift som står emot barnet som ett självständigt rättssubjekt med egna åsikter och intressen. Singer ställer sig frågande om föräldrar har en rättighet att bestämma över sitt barns personliga förhållande till följd av en biologisk relation eller om det verkligen handlar om en plikt som föräldern har att hänga sig åt barnets bästa (ibid.). Rent historiskt kan det härledas en föräldramakt då det fanns en uppfattning om att föräldrar hade en äganderätt över sitt barn och den äldre lagstiftningen var utformad så att föräldrar kunnat uppfylla sina förpliktelser. Idag grundas inte föräldraskapets rättigheter som följd av en äganderätt över barn. Äganderätten kan däremot ses ha utgjort en grund för den nuvarande svenska lagstiftningens utformning genom att erkänna en princip om att föräldrar har rätt att förfoga och utföra vissa rättsliga handlingar inom sitt föräldraskap (Singer, 2000:529).

4. Teoretiska perspektiv

I följande avsnitt presenteras först det socialkonstruktionistiska perspektivet. Vidare utifrån det socialkonstruktionistiska perspektivet, som utgör studiens kunskapsteoretiska bas, presenteras begrepp som diskurs, språk och makt. Vi anser att begreppen utifrån det socialkonstruktionistiska perspektivet kan tillämpas på vår studie utifrån vårt syfte, vilket är att undersöka hur tingsrätten resonerar kring barnets bästa och föräldrarnas rättigheter till sitt barn i domslut angående vårdnadsöverflytt. Med hjälp av begreppet diskurs kan vi skapa en bättre förståelse för hur tingsrätten, genom att uttrycka sig språkligt, reproducerar rådande diskurser och vad dessa innebär. Begreppet makt kan bidra till en förståelse för hur maktförhållandet mellan tingsrätten och parterna i en vårdnadsöverflytt ser ut och påverkar rättens bedömning.

4.1 Det socialkonstruktionistiska perspektivet

Börjesson och Palmblad (2007:9) beskriver att det utifrån ett socialkonstruktionistiskt perspektiv inte finns en oberoende verklighet utan att all kunskap ses som konstruerad. Detta innebär inte att olika fenomen inte existerar, utan att vi, utifrån det socialkonstruktionistiska perspektivet, tolkar dem utifrån diskursen vi befinner oss i. Barlebo Wenneberg (2000:11) menar att enligt socialkonstruktivismen ses allting omkring oss som föränderligt och beroende av hur vi människor väljer att förstå vår omgivning. Det finns inte några sociala handlingar som är bestämda av naturen, som exempelvis att vi visar sorg genom att gråta och att det är kroppen som bestämmer det på ett "naturligt" sätt, utan utifrån socialkonstruktivismen ses alla handlingar som konstruerade. Beteenden, handlingar och åsikter är inte detsamma inom alla kulturer och utifrån det socialkonstruktionistiska perspektivet kan det därför inte talas om att det finns några sanna eller "naturliga" sociala handlingar. Boréus och Bergström (2012:296) påpekar att allt vi upplever, vet och ser baseras på konstruktionerna utifrån vår kultur och samhället vi lever i.

4.1.1 Diskurs och språk

Att definiera vad begreppet diskurs innebär kan enligt Sahlin (1999:83-85) vara problematiskt, då hon menar att det inte finns en självklar definition, samt att begreppet diskurs kan upplevas som svårt att förstå. Bergström och Boréus (2012b:23) förklarar en diskurs som ett sätt som människor väljer att tala om ett visst fenomen på, men även vad de väljer att tala om. Även Sahlin (1999:84-85) belyser att diskurs kan förklaras som språkanvändning, ett "praktiserat språk" som på samma gång bildar en bestämd form för vetande. Det är på så vis språket som ses som centralt för hur kunskap produceras och ges mening. När vi talar och använder språket konstruerar vi en verklighet (Börjesson & Palmblad, 2007:10). Det som får talas om och det som ger en mening, i en viss tid, ramar alltså in av rådande diskurser (Winther Jörgensen & Phillips, 2000:25). Bergström och Boréus (2012a:354) menar dock att det inte är så enkelt och att verkligheten inte framställs av språket direkt. Verkligheten formas av språket, men språket formas också av den verkligheten vi lever i. Språket kan därför förstås utgöra grunden för hur människor tänker och vad de gör (Bergström & Boréus, 2012a:378).

Foucault (2008:181) beskriver att diskurser kan identifieras i det som sägs såväl som i sättet det sägs på, eller i det som inte sägs. Diskurser kan liksom reproduceras i sättet att vara, i

attityderna och i olika beteendemönster. Bergström och Boréus (2012b:23) beskriver detta på liknande sätt genom att skriva att diskurser inte enbart innefattar språkanvändningen utan även kan definieras genom den sociala praktiken.

Börjesson och Palmblad (2007:10) menar att världen inte kan ses utifrån ett neutralt perspektiv utan att vi ser på världen utifrån rådande diskurser. Diskurser förändras med tiden och för att kunna skapa sig en uppfattning om hur diskursbegreppet används talas det därför om olika generationer (Bergström & Boréus, 2012a:353). Dominerande diskurser formar vår förståelse av världen, föremål, sinnen och relationer (Börjesson & Palmblad, 2007:10). Eftersom vi inte kan se på någonting utanför diskursen så menar Winther Jörgensen och Phillips (2000:19) att det även är omöjligt att veta vad som är sant. Sanningen skapas inom en viss diskurs, och diskurser är varken sanna eller falska. Eftersom vi agerar och skapar vår förståelse av omvärlden utifrån en viss diskurs är det omöjligt att få fram en oberoende sanning. Istället för att försöka få fram en sanning menar Börjesson och Palmblad (2007:10-11) att diskursanalys mer handlar om vad som anses vara sant inom en viss tidsperiod och plats samt vilka konsekvenser det skapar för olika individer eller grupper.

4.1.2 Makt

Enligt Foucault finns maktförhållanden i allt socialt varande. Kunskap och diskurser bildas utifrån maktförhållanden. Enligt Foucault är makt och kunskap två begrepp som inte går att separera då de är orubbligt sammanflätade (Börjesson & Rehn, 2009:45-46). Rådande sanningsanspråk kan förstås som makt, då dessa skapar förutsättningar för hur vi förstår vår omvärld. På så sätt styr makten vad som det talas eller inte talas om, och på vilket sätt det talas om det (Winther Jörgensen & Phillips, 2000:74). Foucault menar att all uttalad kunskap är bevis på makt, då det är just den kunskapen som ses som tillåten och legitim. Därav är kunskap och makt beroende av varandra (Börjesson & Rehn, 2009:46). Samhället, såväl som individuella sätt att tänka, bildas alltså utifrån de dominerande maktstrukturerna och diskurser (Börjesson & Rehn, 2009:58).

I en Foucaultinspirerad syn på makt, kan inte en enda sfär där makten utövas identifieras. Istället förstås makt som någonting som finns och verkar i alla interaktioner mellan människor. Alla sociala relationer är även maktrelationer med olika styrkeförhållanden.

Maktförhållanden och det som kännetecknar makt förändras dessutom över tid och är beroende av olika processer i samhället (Hörnqvist, 2012:14).

Makt är ingenting som Foucault vill beskriva som negativt eller som någonting som endast en person besitter. Makt kan på så sätt heller inte förstås ha en specifik lokalisering. Foucault väljer att beskriva makt som en kraft som finns i alla sociala relationer och kan ses som ett öppet och föränderligt spel av krafter (Lindgren, 2007:255).

4.1.3 Diskurs och makt

Foucault (2008:181-182) förklarar att en diskurs skapar och reproducerar makt. Utövande av makt inom en viss diskurs kan kopplas till språkanvändning, då det är språket som får oss att tänka och handla på ett visst sätt (Bergström & Boréus, 2012a:354). Detta kan resultera i konflikter eftersom nya diskurser kan skapas om människor motsätter sig rådande diskurser (Foucault, 2008:181-182). Av den orsaken kopplar Foucault (ibid.) diskurser till makt, kontroll samt kvalificering och diskvalificering. En diskurs bör alltså inte endast förstås som en avspegling av människors sätt att tala och bete sig på, utan en diskurs är även en batalj som förhåller sig till makt.

Tingsrättens handlingsutrymme påverkas därför också av diskurser och den lagstiftningen som bildats utifrån dessa. Individerna är inte autonoma och självstyrande utan de agerar utifrån diskursens ramar. Diskursen styr vad som förstås som verkligt och sant och vad som inte ses som det. Individer och organisationer anpassar sig sedan utifrån det, men kan också utmana rådande diskurser. Detta innebär att tingsrättens handlingsutrymme inte är så stort och fritt som det kan framstå. Diskurser skapar förutsättningar för maktförhållanden och vad som får talas om, på vilket sätt och av vem (jfr Bergström & Boréus, 2012a:361-362). Tingsrättens handlingsutrymme vid bedömningar gällande vårdnadsöverflytt påverkas alltså av rådande diskurser, då tingsrätten kan antas anpassa och förhålla sig till dessa genom att bland annat utgå från nuvarande lagstiftning kring barnets bästa, barnets rätt att komma till tals samt föräldrarnas rättigheter.

I vår analys använder vi diskurs- och maktbegreppet för att undersöka hur barnets bästa i de olika domsluten tolkas av tingsrätten samt vilka konsekvenser detta får för rättstillämpningen av barnrätten vid vårdnadsöverflyttningar av familjehemsplacerade barn. Detta görs genom att

titta på vilka olika diskurser som synliggörs i tingsrättens resonemang om barnets bästa, barnets behov och vikten av att höra barnets röst. Vi undersöker också hur dessa olika diskurser verkar i tingsrättens resonemang.

5. Metod

5.1 Metodologiska överväganden

I vår studie har vi valt att använda oss av en kvalitativ metod då det kan vara ett produktivt sätt för att förstå samhället och dess vetenskap på olika sätt (Ahrne & Svensson, 2015:10). För att ta oss an vår empiri, tingsrättens domslut, kommer vi använda oss av en kvalitativ innehållsanalys och begrepp som diskurs, språk och makt, utifrån en socialkonstruktivistisk ansats. Bryman (2018:61) menar att en kvalitativ metod lägger vikt vid ord och är ett bra tillvägagångssätt att använda för att förstå hur individer uppfattar sin sociala verkligheten som ständigt förändras. Med hjälp av en kvalitativ metod försöker vi undersöka hur tingsrätten resonerar kring barnets bästa och föräldrarnas rättigheter till sitt barn i domslut angående vårdnadsöverflytt. Den kvalitativa metoden hjälper oss att analysera och skapa förståelse för tingsrättens sätt att uttrycka sig i sina domslut men hjälper oss även förstå hur de resonerar kring domsluten.

Inom den kvalitativa metoden genomför vi en innehållsanalys för att förstå hur tingsrätten fattar beslut som rör vårdnadsöverflytt och hur detta uttrycks i domsluten. Texter som ingår inom samhällsvetenskapen är givande att analysera för att försöka förstå vad som har format människors uppfattning om hur vårt samhälle är eller borde vara, då texter, enligt Boréus (2015b:157), formar samhället. Vår analys av domslut med dess uttryck, formuleringar och resonemang har varit ett fruktbart sätt för oss att förstå och finna svar på våra frågeställningar trots att det inneburit en stor mängd material för oss att hantera och jämföra för att finna gemensamma faktorer mellan.

5.2 Urval

Vår empiri består av domslut från tingsrätten gällande vårdnadsöverflyttningar enligt 6:8 FB. Studien kommer inte att belysa vårdnadsöverflyttningar enligt 6:7 FB. Med tanke på studiens omfång, samt tid för denna, har vi läst och analyserat 16 utvalda domslut. Eftersom Bryman

(2018:467-468) menar att det vid kvalitativa studier ska finnas så pass mycket material att man som författare kan skapa sig en djupare förståelse över materialet har vi valt att begränsa oss till 16 domslut. Till en början hade vi 20 domslut men efter bearbetningen reducerades dessa till 12 stycken. Vi ansåg att antalet var för lågt för att vi skulle kunna skapa oss en djupare förståelse av empirin och därav hittade vi ytterligare fyra stycken. Under insamlingen av empirin utvärderade vi domsluten och ansåg att vi nådde teoretisk mättnad när vi läst igenom 16 domslut. Bryman (2018:499) beskriver att teoretisk mättnad nåtts när ingen mer data behöver inhämtas för att skapa förståelse för det som ska undersökas. Efter att vi läst 16 domslut hade vi tillräckligt mycket information inom våra kategorier för att kunna skapa förståelse och hitta mönster mellan domsluten. Våra kategorier var bland annat: "barnets bästa", "barnet åsikt och vilja", "föräldrarnas yrkande" och "återförening". Dessa kategorier skapades och utformades under tiden vi bearbetade empirin. Därefter slutade vi att leta efter fler domslut och det slutliga antalet hamnade därför på 16 domslut. Om vi hade valt att utgå från fler domslut hade det eventuellt ökat förståelsen ytterligare och även möjligheterna till att hitta ännu fler mönster i de insamlade domsluten.

Vi har använt oss av databasen JUNO för att hitta domslut. Detta då vi sedan tidigare har erfarenhet av JUNO samt att det är tillgängligt för oss studenter. Med hjälp av JUNO fick vi tillgång till ett stort antal domslut gällande överflyttningar enligt 6:8 FB och 6:7 FB. Med hänsyn till våra frågeställningar behövde vi tillämpa någon form av urval. Vi använde sökordet "vårdnadsöverflytt" och avgränsade oss till domslut från år 2020. Domsluten är från år 2020 då barnkonventionen blev svensk lag. Vi ville att tingsrättens beslut grundats på den nuvarande lagstiftningen så att vår analys kunde grundas på den nuvarande kontexten. Sedan började vi läsa domsluten slumpmässigt utifrån de sökningsresultaten vi fick. Vi valde att reducera domsluten gällande vårdnadsöverflyttningar enligt 6:7 FB då vi valt att endast utgå ifrån 6:8 FB. Vi valde även att utgå från domslut där minst en av de biologiska föräldrarna motsatte sig att vårdnaden skulle överflyttas från dem till familjehemsföräldrarna. Detta för att vi skulle kunna besvara hur relationen mellan barnets bästa och föräldrarnas rätt till sitt barn framställdes. Domslut där båda föräldrarna samtyckte till vårdnadsöverflytten reducerades också från vår empiri. Därefter reducerades domslut där barnen var yngre än åtta år då vi ville skapa oss en förståelse för tingsrättens resonemang när barnet själv kunde uttrycka sig språkligt och kunna påverka hur dennes situation skulle vara. I proposition 1997/98:7 beskrivs det att domstolen ska ta hänsyn till barnets ålder och mognad när de beaktar barnets vilja och åsikt, men det nämns inte vilken åldersgräns det kan handla om.

Eftersom åldersgränsen inte nämns på grund av att mognadsgraden varierar beroende på exempelvis kultur, utveckling och erfarenhet valde vi att begränsa vårt urval till att barnen inte skulle vara yngre än åtta år. Vi valde att utgå från denna åldersgräns då det beskrivs i proposition (2005/06:99) att det är vanligt att ha samtal med barn angående deras vilja och inställning vid sex års åldern. Eftersom det tar tid från att en vårdnadsutredning gjorts till att ett ärende om vårdnadsöverflytt tas upp i tingsrätten har vi därför begränsat oss till barn som varit åtta år i tingsrättens domslut för att försäkra oss om att barnen varit i sex års åldern under vårdnadsutredningen. När vi hittade domslut som matchade vårt urval lästes de igenom och skrevs ut.

Vårt urval var därför begränsat utifrån flera faktorer, vilka nämndes i stycket ovan, som gjorde det svårare för oss att hitta domslut som passade urvalet. Vårt urval var således inte på slumpmässig basis utan utvalt. Vårt angreppssätt var ett målstyrt urval då vi aktivt valde ut vår empiri, domsluten, på ett strategiskt sätt för att kunna hjälpa oss besvara våra frågeställningar genom att få fram domslut med vald urvalsgrupp (jfr Bryman, 2018:496-498). Vi har således använt oss av ett generiskt målstyrt urval a priori vilket innebär att vi har använt oss av kriterier i vårt urval som var styrda av att vi försökte besvara våra forskningsfrågor (Bryman, 2018:502). Det har varit nödvändigt för oss att använda oss av ett målstyrt urval för att hjälpa oss att besvara våra frågeställningar men vi är medvetna om att vi på detta sätt styrt forskningen i en riktning som underlättat för oss att finna en urvalsgrupp av intresse. Ett målstyrt urval gör också att det inte går att generalisera resultatet som nås (Bryman, 2018:496), vilket innebär att vårt resultat inte är generaliserbart.

5.3 Bearbetning och analys

För att analysera och bearbeta material i en kvalitativ innehållsanalys kan sortering, reducering och argumentation vara till hjälp. Dessa tre handlingar hjälper oss att möta hinder i bearbetningen och analysen samt bidrar till att empirin blir mer hanterbar (Rennstam & Wästerfors, 2015:220). Vår empiri, domsluten, utgör ett stort material och det var därför av vikt att på ett strukturerat sätt bearbeta dessa för att underlätta för oss under processen och skapa mer förförståelse.

Rennstam och Wästerfors (2015:222) poängterar att det redan under materialinsamlingen är en fördel att skaffa sig en överblickhet över sitt insamlade material. Boréus (2015a:185) lyfter

att det är fördelaktigt att redan tidigt i studiens process skapa sig ett helhetsperspektiv över sin empiri för att även förstå vilken diskurs som det ges uttryck för. Vi behövde därför redan när vi samlat in vår empiri läsa igenom domsluten för att utveckla en förståelse för strukturen i dem men även för att kunna sortera dem. Vi sorterade domsluten genom att namnge dem på ett sätt som underlättade för oss att skilja på dem, vilket framgår i bilaga 1. Sorteringen hjälpte oss att få ordning på vår empiri, vilket underlättade då vi arbetade med ett stort material. Domsluten som inte var relevanta för vår studie reducerades. Vi utgick från vårt urval för att kunna bestämma vilka av domsluten som inte var relevanta och skulle reduceras. Reduceringen är viktig i bearbetningen då det blir för svårt för oss att kunna representera det vi är ute efter om vi använder oss av all insamlad material (Rennstam & Wästerfors, 2015:220). För att skapa en så god representation som möjligt av vårt material sållade vi därför materialet och valde ut information i domsluten som passade bäst med syftet för vår studie. Genom att börja med att läsa materialet skapade vi oss ett helhetsperspektiv över hur det uttrycks och resoneras kring barnets bästa i domsluten. Svensson och Ahrne (2015:23) menar att ett bra tillvägagångssätt är att leta efter typiska uttryck och formuleringar i materialet. Återkommande ämne hittades och underlättade för oss att analysera materialet då vi genom detta arbetssätt fann teman och nyckelbegrepp som vi tog med oss när det var dags att strukturera vårt material.

Struktureringen gjorde vi genom att koda och tematisera våra domslut. Jönson (2010:56) beskriver att kodning görs när materialet har samlats in för att kunna se mönster och samband. Kodningen ingår i analysen, alltså tolkningen av själva materialet (ibid.). Nyckelbegreppen som vi funnit och använde oss av för att koda våra domslut var: barnets bästa, barnets åsikt och vilja, föräldrarnas åsikt, föräldrarnas yrkande, socialnämndens yrkande, bedömning samt återförening. Jönson (2010:56-57) menar att kodningen kan göras manuellt, vilket vi valt att göra i vår studie, med hjälp av överstrykningspennor.

Analysen handlar både om att vi ska argumentera för vår tes, jämföra den med tidigare forskning men även om att ifrågasätta den (Rennstam & Wästerfors, 2015:220-221). I den analytiska argumentationen kan vi skapa oss en självständighet och en egen tes i förhållande till den tidigare forskningen eller teorier som presenterades i studier, om det funnits sådana (Rennstam & Wästerfors, 2015:231). Det som diskuteras i analysen inom en kvalitativ metod behöver inte utgöra en total empirisk sanning. Analysen kan dock ändå belysa viktiga samband, resultat och mönster som man som forskare funnit (Lind, 2014:51). I vårt fall

belyser vi eventuella mönster och samband i hur tingsrätten bestämmer och konstruerar barnets bästa samt hur de språkligt uttrycker sig kring det och kring barnets åsikt och vilja samt föräldrarnas rättigheter till sitt barn. Vi har försökt förstå fenomenen vi funnit genom att göra en kvalitativ innehållsanalys. Med hjälp av denna metod har vi försökt hitta stöd för att besvara våra frågeställningar. Kvalitativa metoder ska uppnå en mättnad för att det ska kunna anses att en representativitet har nåtts. Ett kännetecken på att vi nått mättnad är när vi känner igen ett mönster (Zetterquist & Ahrne, 2015:42).

5.4 Förförståelse

Under socionomutbildningen har vi blivit introducerade för det socialkonstruktionistiska perspektivet. Vi har lärt oss att vi människor, enligt det socialkonstruktionistiska perspektivet, konstruerar och reproducerar vår omvärld samt vår verklighet. Detta har påverkat oss i den mån att vi redan innan studien påbörjades har analyserat vår omgivning utifrån detta perspektiv. Vi har därför under studiens gång varit kritiska till våra tidigare antagande, att någonting kan uppfattas som en oberoende sanning.

Från vår praktik inom socialtjänsten har vi samlat på oss erfarenheter som har påverkat vad vi förväntat oss för resultat i studien. Dessa erfarenheter har varit att det krävs mycket för att en placering enligt LVU ska kunna aktualiseras, vilket har skapat en föreställning om att föräldrarnas rättigheter till sitt barn är starka. Vi har genom fallet "Lilla Hjärtat" skapat oss en förutfattad mening om att föräldrarnas rätt till sitt barn väger tungt och att detta påverkar hur tingsrätten väljer att skildra barnets bästa. Trots detta har vi försökt att inte låta våra förutfattade tankar påverka hur vi har valt att tolka vår empiri och vårt resultat.

5.5 Forskningsetiska övervägande

Genom utförandet av en kvalitativ innehållsanalys av tingsrättens domslut kommer vi indirekt i kontakt med aktuella personer då domsluten berör individens livssituation. Vi behöver därför förhålla oss till etiska principer och krav i vår studie. Som forskare behöver vi ta hänsyn till individskyddskravet och forskningskravet. Forskningskravet poängterar att forskningen ska inriktas på väsentliga samhällsfrågor och hålla hög kvalitet (Vetenskapsrådet, 2002:5). Vi anser att vårt forskningsområde har relevans då barnets bästa är en viktig och omtalad fråga då det råder tvetydigheter kring vad begreppet innebär. Hur barnets och

föräldrarnas rättigheter skildras vid prövning om vårdnadsöverflytt är dessutom ett uppmärksammat ämne idag.

Individskyddskravet innebär att individerna ska vara skyddade mot psykisk- och fysisk skada, förödmjukelse samt kränkning. Fyra huvudkrav har specificerats för att konkretisera individskyddskravet: samtyckeskravet, informationskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Vetenskapsrådet, 2002:5).

Svensson och Ahrne (2012:31) beskriver att forskning endast får godkännas om den genomförs med respekt för de inblandade utifrån forskningsetiska principer. Den första principen handlar om att få samtycke från de berörda för att kunna publicera information om dem. Den andra principen syftar på att allt material som används i forskningssyfte inte får bevaras eller redovisas på ett sätt som riskerar att de inblandade kan identifieras. Den tredje principen innebär att all använd och samlad material och personuppgifter inte får användas på ett sätt som kan påverka de berörda. Eftersom vi inte har haft direktkontakt med några personer i vår studie har vi inte heller kunnat få ett samtycke till vilken information som vi får använda oss av, och på grund av bristande samtycke är det etiskt omoraliskt av oss att röja deras identiteter. Därför har vi anonymiserat alla berörda, till så pass utsträckning att det inte kommer gå att identifiera dem.

Vi har använt oss av offentliga domslut som inte bifogats i studien, som endast använts för forskningsändamål och som kommer att förstöras efter studien. Det var viktigt att tänka på att inte avslöja tillräckligt mycket information om de berörda personerna i domsluten så att läsaren kan identifiera vilka de är. Tingsrättens domslut är offentliga material men trots sin offentlighet har vi i största möjliga mån försökt att avidentifiera personlig information om de berörda personerna i domsluten eftersom vi inte vill att de ska kunna identifieras. Vi skriver inga namn på de berörda utan benämner dem som "barn", "moder", "fader", "föräldrar" och "familjehemsföräldrar", både i analysen och citaten. Vi har även valt att inte presentra domslutens målnummer. Genom att ange målnummer hade individernas identitet röjts. Svensson och Ahrne (2012:30) förklarar att anonymisering av namn inte är svårt, utan att det problematiska är att beskriva en persons situation utan att avslöja för mycket detaljer och därav röja identiteten. Vi har reducerat information om namn, kommun och vilka målnummer de valda domsluten har och döpt om dem. All information som inte var relevant för vår studie har reducerats.

5.6 Studiens tillförlitlighet

Validitet och reliabilitet är begrepp som diskuteras främst inom kvantitativa metoder då validitet handlar om mätning och om man kunnat mäta det man vill undersöka, medan reliabilitet syftar på om resultatet hade blivit detsamma om man gjort studien på nytt. Bryman (2018:465-466) beskriver dock att dessa två begreppen kan ändras och anpassas även till kvalitativa studier, men väljer istället att använda sig av begreppet tillförlitlighet (Bryman, 2018:467). Han beskriver att tillförlitligheten kan delas upp i trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet samt möjlighet att styrka och konfirmera (ibid.).

En kvalitativ studie kan bli trovärdig genom transparens, triangulering och återkoppling till fältet. Studien ska vara transparent, alltså tillräckligt detaljerad och avslöjande så att den ska gå att diskutera och kritisera (Svensson & Ahrne, 2015:25). I vår studie beskriver vi därför detaljerat vårt tillvägagångssätt och varför vi valt att arbeta på detta sätt. Vi resonerar kring varför vi valt en kvalitativ metod i form av en innehållsanalys, beskriver vårt urval samt hur vi bearbetat och analyserat vårt material utifrån tidigare forskning och utvalda teoretiska begrepp. Detta gjordes för att vi ville bidra till transparens som ökade studiens kvalitet och trovärdighet (ibid.). Viktigt att belysa är att vi inte strävar efter att nå en sanning eftersom det enligt Sahlin (1999:89) mer handlar om att skapa sig en förståelse utifrån rådande diskurser och inte att få fram ett sant resultat. För att göra studien ytterligare trovärdig är det till fördel att använda sig av flera teoretiska perspektiv för att kunna förstå ämnet ur olika perspektiv. Detta kallas för triangulering (Svensson & Ahrne, 2015:25-26). Vi har använt oss av en kvalitativ innehållsanalys som bedrevs inom ett socialkonstruktionistiskt perspektiv. Sahlin (1999:90) menar att syftet med denna metod inte handlar om att objektivet förklara en verklighet utan det handlar om att skapa en förståelse för hur verkligheten konstrueras. För att öka trovärdigheten hade det varit fördelaktigt om vi använde oss av ytterligare en vetenskapsteoretisk position, men på grund av studiens omfång har vi valt att begränsa oss till att istället utgå från olika teoretiska begrepp som diskurs, språk och makt men inom samma perspektiv. Med återkoppling till fältet menar Svensson och Ahrne (2015:26) att studien blir mer trovärdig om man dessutom får en återkoppling på sina resultat av de berörda i studien. Detta är ingenting som vi kunnat genomföra utifrån etiska skäl då vi endast utgått från domslut och har inte haft direktkontakt med berörda personerna.

Med överförbarhet menar Bryman (2018:467-468) att man ska kunna ha så pass mycket material att man som forskare kan skapa sig en djupare förståelse för det som undersöks, då kvalitativa studier oftast berör mindre omfattande data än kvantitativa studier gör. I vår studie har vi analyserat 16 olika domslut vilket ledde till att vi fick en viss variation av material. Eftersom vi valt att analysera 16 olika domslut och inte endast ett par stycken har det ökat överförbarheten, men vi är medvetna om att överförbarheten hade ökat ytterligare om vi utgick från ännu fler domslut.

Pålitlighet innebär att man som forskare/kollega ska granska arbetet (Bryman, 2018:468). Bryman menar dock att denna granskning inte är en vanligt förekommande teknik för att öka pålitligheten då kvalitativa metoder ofta har stora mängder av data, vilket gör det till en krävande uppgift (2018:468-470). Vi beskrev hur vi gått tillväga i vår studie, för att sedan bli granskade av vår handledare och examinator samt andra klasskamrater som kommer att opponera på vår uppsats. Förutom vårt egna granskade synsätt under studiens gång kommer studien även bli granskad utifrån andras perspektiv, alltså handledare, examinator och klasskamrater, vilket ökar pålitligheten.

Bryman (2018:470) beskriver tillslut möjligheten att styrka och konfirmera sin studie. Med det menar han att man som forskare ska agera i god tro och inte låta ens egna åsikter och värderingar påverka utförandet och resultatet. I vår studie har vi tydligt beskrivit tillvägagångssättet vi valt samt utgått från tidigare forskning och teoretiska begrepp vi valt för att sedan analysera de utvalda domsluten. Vi har därför inte resonerat kring våra egna åsikter och värderingar utan förhållit oss endast till författarnas tidigare forskning, teorier och resonemang.

Vårt att ännu en gång poängtera är att vårt urval fått konsekvenser för studiens tillförlitlighet då vi använde oss av ett målstyrt urval för att empirin skulle passa vårt syfte och frågeställningar. Domsluten valdes ut utifrån barnets ålder samt reducerades i de fall där båda föräldrarna samtyckte till vårdnadsöverflytten. Domsluten lästes även slumpmässigt utifrån sökningsresultaten, som vi begränsat till år 2020. Eftersom vi utförde insamlingen av empirin på detta sätt, och läste domsluten slumpmässigt, har det påverkat tillförlitligheten på så sätt att om studien genomförs igen är det inte säkert att resultatet hade blivit detsamma.

6. Resultat och analys

Syftet med studien är att förstå hur tingsrätten fattar beslut som rör vårdnadsöverflytt. I följande avsnitt kommer vi presentera resultat och analys kopplat till tidigare forskning samt teoretiska begrepp som diskurs, språk och makt utifrån det socialkonstruktionistiska perspektivet. Bilaga 1 visar en tabell på domsluten vi valt ut, där det framkommer vilken bedömning tingsrätten gjort, barnets ålder, om barnets åsikt och vilja framkom och om tingsrätten tog upp det i sin bedömning samt om återförening sågs som ett realistiskt mål enligt tingsrätten.

6.1 Tingsrättens framställning av barnets bästa

Tidigare forskning visar att begreppet barnets bästa inte har en närmare definition, och att innebörden kan variera. Resultatet visar att barnets bästa skiljer sig mellan domsluten då tingsrätten gör individuella bedömningar. Vi finner dock återkommande mönster, där tingsrätten väljer att i de flesta domsluten definiera barnets bästa utifrån barnets behov, bland annat barnets behov av trygghet och omvårdnad. Vidare nämns det att tingsrätten särskilt ska ta hänsyn till om det föreligger risk att barnet eller någon annan familjemedlem utsätts för våld eller övergrepp eller på ett annat sätt far illa.

6.1.1 Barnets behov av trygghet & omvårdnad

Barn har många behov som behöver bli tillgodosedda (Singer, 2019:31), och det är vårdnadshavarens uppgift att se till att dessa tillgodoses (Singer, 2019:433-434). Barnets behov av trygghet och omvårdnad är någonting som nämns i majoriteten av domsluten, exempelvis i B3, B4 samt A1. Tingsrätten resonerar dock olika kring dessa behoven när de gör en bedömning av vad de anser vara för barnets bästa.

Som tidigare nämnts beskriver Socialstyrelsen (2017:62) att barn och unga har ett behov av att känna trygghet för att kunna fungera i vardagen. En anledning till varför det är viktigt att barn får känna trygghet är för att det kan påverka deras personlighetsutveckling (Ewelöf & Sverne, 1999:28). 12 av 16 utvalda domslut berör barnets trygghet som en viktig faktor. Tingsrätten förhåller sig här delvis till en diskurs (jfr Foucault, 2008:181), där barnets rätt att få sina behov av trygghet och stabilitet tillgodosedda framstår som centralt.

Efter en sammantagen bedömning, och särskilt sett till barnets behov av trygghet och stabilitet i ett längre tidsperspektiv, måste det anses vara uppenbart bäst för barnet att de rådande förhållandena får bestå och att familjehemsföräldrarna får den rättsliga vårdnaden. (B4)

I B4 påpekar tingsrätten att barnets behov av trygghet och stabilitet är betydelsefullt när de definierar barnets bästa. De beskriver att syftet med en vårdnadsöverflytt är att inte rycka upp barnet ur en miljö som barnet vistas i under en längre tid. Ewelöf och Sverne (1999:28) påpekar att barn inte skulle må bra om kontakten med någon av föräldrarna skulle avbrytas under en längre period, då ett barn är i behov av trygghet och stabilitet. Barnet i B4 har bott hos familjehemmet sedan låg ålder och tingsrätten påpekar att barnet uppfattar familjehemmet som sitt eget. Utifrån tingsrättens beskrivning kan en koppling dras till Ewelöfs och Svernes resonemang om vikten av att kontakten mellan barnet och föräldrar inte ska avbrytas. I detta fall gäller det familjehemsföräldrarna, snarare än de biologiska föräldrarna då barnet bott större delen av sitt liv hos familjehemmet. Tingsrätten förklarar att vårdnadsöverflytten därför kan bidra till att barnet får en fortsatt trygg och stabil uppväxt, vilket de menar är till barnets bästa. Barnet ska inte ryckas upp ur en miljö som hon eller han vistas i under en längre tid. I B4 väljer rätten även att uttrycka språkligt att en vårdnadsöverflytt "måste" vara för barnets bästa om barnet får sitt behov av trygghet och stabilitet tillgodosett i familjehemmet. Genom att uttrycka sig på detta sätt utgår rätten från ett sanningsanspråk där just dessa behov ses som avgörande vid vårdnadsöverflytt. Rätten uttrycker att det "måste" vara på detta sätt (jfr Börjesson & Rehn, 2009:46). Även i bedömningen av B3 tar rätten upp vikten av att barnet, efter en längre placeringstid, utvecklat större känslomässig förankring och trygghet hos familjehemsföräldrarna än hos sina biologiska föräldrar. Utifrån barnets behov av trygghet och stabilitet väljer tingsrätten även i detta fall att överflytta vårdnaden till familjehemsföräldrarna.

I B4 och B3 lyfts behovet av trygghet och stabilitet som en avgörande faktor för tingsrättens bedömning, därför överflyttas vårdnaden till familjehemsföräldrarna. Trots att barn har många andra behov, som Singer (2019:31) påpekar, har tingsrätten i sin tolkning av vilka av barnets behoven som ska vara avgörande en stark maktposition vid bedömningen kring vårdnadsöverflytten (jfr Foucault, 2008:181). I detta fall kan tingsrätten, i egenskap av rättsligt beslutande insats, förstås inneha en starkare position än övriga parter som är involverade i målet. som har en hög position i samhället, och parterna som är involverade i

målet. På så sätt reproducerar tingsrätten också de diskurser som de väljer att utgå från i sin tolkning och tillämpning av rådande rättsreglering; i detta fall en diskurs om trygghet och stabilitet som centralt för barnets bästa (jfr Winther Jörgensens och Phillips (2000:74).

Förutom trygghet och stabilitet lyfter rådande kunskapsläge också fram omvårdnad som ett viktigt behov som ska tillgodoses, antingen av de biologiska föräldrarna eller någon annan (Socialstyrelsen, 2017:46). Det viktiga är att barnet får behoven tillgodosedda, och inte av vem (ibid.). Barnets behov av omvårdnad poängteras i bland annat B4.

Av utredningen framgår att barnet har rotat sig i familjehemmet och att barnet uppfattar detta som sitt hem. Inget tyder på annat än att barnet får sina behov av omvårdnad och trygghet väl tillgodosedda i familjehemmet och att barnet utvecklats på ett mycket positivt sätt.

(B4)

Att tingsrätten väljer att tala om just trygghet och omvårdnad som viktiga faktorer vid en vårdnadsöverflytt innebär att rätten utgår från ett synsätt där just dessa behoven ses som viktiga (jfr Bergström & Boréus, 2012b:23). På detta sätt påverkas tingsrättens handlingsutrymme av rådande diskurser, som styr vad som bör beaktas under bedömningen (jfr Bergström & Boréus, 2012a:361-362), i dessa fall trygghet och omvårdnad.

Trots att trygghet och omvårdnad nämns som viktiga faktorer är det däremot inte alltid dessa som blir avgörande i tingsrättens bedömning, som det framgår i A1.

Inget tyder på att annat än att barnet får sina behov av omvårdnad och trygghet väl tillgodosedda i familjehemmet. Dessa omständigheter talar för att familjehemsföräldern bör utses till särskilt förordnad vårdnadshavare för barnet. (A1)

Enligt tingsrätten får barnet sina behov i form av trygghet och omvårdnad tillgodosedda i familjehemmet. Trots detta, och tingsrättens beskrivning av familjehemsföräldern som en lämplig vårdnadshavare, bedömer rätten att modern ska behålla vårdnaden. Tingsrätten beskriver att det i detta mål inte är uppenbart barnets bästa att vårdnaden överflyttas, då det är möjligt att en återförening mellan barnet och moder eventuellt kan ske i framtiden. Barnets

behov av trygghet och omvårdnad, vilket beskrivits som barnets bästa i B4 och B3, framställs alltså inte som lika viktiga i A1 som en återförening mellan barnet och modern gör.

Tingsrättens bedömning av barnets behov, kopplat till barnets bästa, skiljer sig alltså mellan A1 och de tidigare nämnda domsluten, B4 och B3. Alla tre domsluten resonerar kring barnets behov av trygghet och omvårdnad, men i A1 bedöms dessa inte vara tillräckliga för att vårdnaden ska flyttas över. Eftersom tidigare forskning menar att barnets bästa inte går att definiera i stora drag utan att barnets bästa varierar beroende på sammanhang (Schiratzki, 2000:58-59), visar rättsens domslut här på att det sker skilda tolkningar av vilka av barnets behov som ska vara avgörande vid tingsrättens bedömningar av barnets bästa. Samtidigt synliggörs en diskurs om trygghet som dominerande i rättsens tolkningar av barnets behov, där trygghet både förstås i termer av att tillförsäkra barnet stabilitet och en god omvårdnad. Detta eftersom barnets behov och barnets bästa kan förstås som två sammanhängande begrepp.

6.1.2 Barnets bästa vid tingsrättens bedömning

Förutom att ta hänsyn till barnens behov ska rätten, vid bedömningen av vad barnets bästa är, bilda sig ett helhetsperspektiv över fallet och ta hänsyn till alla möjliga aspekter av barnets situation för att finna den bästa möjliga lösningen för barnet (Schiratzki, 2000:61).

Tingsrätten ska alltså inte utgå ifrån schabloner om vad barnets bästa kan vara, utan bilda sig en egen uppfattning i varje individuell situation (Prop. 1997/98:7). Resultatet visar att tingsrätten, på grund av en individuell bedömning, bedömer barnets bästa på olika sätt.

För att skapa sig en uppfattning av vad barnets bästa i B6 är utgår tingsrätten från kontinuitet, att barnet, enligt socialnämnden, uttryckt vilja att vårdnaden flyttas över samt att vårdnadsöverflytten kommer att ge barnet trygghet då barnet rotat sig hos familjehemsföräldrarna. Dessa faktorerna bidrar till att tingsrätten fattar ett bifallande beslut, utifrån barnets bästa, gällande vårdnadsöverflytten. Även här kan en diskurs gällande barnets behov av trygghet och stabilitet identifieras, då kontinuitet nämns som en betydelsefull faktor.

Vid en samlad bedömning finner tingsrätten att det uppenbart är bäst
för barnet att rådande förhållande består och att
familjehemsföräldrarna får den rättsliga vårdnaden om barnet. (B6)

För att komma fram till om en vårdnadsöverflytt, utifrån barnets bästa, är aktuell nämns det olika faktorer i vissa domslut, som exempelvis om barnet har kontakt eller umgänge med sina biologiska föräldrar eller om en återförening kan bli realistisk. I B6 väljer tingsrätten att inte belysa några av dessa faktorer utan fokuserar på att vårdnadsöverflytten skulle innebära kontinuitet och stabilitet för barnet då barnet rotat sig hos familjehemsföräldrarna. Utifrån detta menar tingsrätten att det är uppenbart bäst för barnet om vårdnaden flyttas över. Tingsrättens bedömning och resonemang kring beslutet är kort och de nämner ingenting om barnets biologiska moder som vårdnadshavare. Modern nämns endast en gång i tingsrättens bedömning, att hon motsätter sig vårdnadsöverflytten. Eftersom tingsrätten inte nämner någonting om barnets moder, och varför hon inte kan tillförsäkra barnet trygghet, kan det diskuteras om rätten gjort en bedömning baserat på barnets bästa i detta domslut då de inte tagit hänsyn till alla aspekter av barnets situation som Schiratzki (2000:61) påpekar att tingsrätten ska göra. I proposition 1997/89:7 beskrivs att besluten ska grundas på de omständigheterna som finns i det enskilda fallet och att beslut kring barnets bästa inte ska fattas utifrån en mall, även om det finns vissa utgångspunkter skrivna i bland annat lagarna. I barnkonventionen, artikel 26, beskrivs det att barnet har rätt till trygghet (UNICEF, u.å.b) men trots att barnets rätt till trygghet nämns i barnkonventionen ska tingsrätten även resonera kring andra viktiga aspekter, då det inte bara finns ett (Schiratzki, 2000:61). I detta fall har tingsrätten endast valt att resonera kring barnets trygghet i familjehemmet i termer av kontinuitet och stabilitet. Det framkommer inte heller om barnets trygghet hade påverkats om modern hade behållit vårdnaden.

I kontrast till B6 nämner tingsrätten i A1 att trots att barnet betraktar familjehemmet som sitt eget samt får sina behov av omvårdnad och trygghet tillgodosedda av familjehemsföräldern, så är det inte för barnets bästa att vårdnaden flyttas över. Tingsrätten benämner detta som en undantagsbestämmelse då barnet beskrivs ha det bra i familjehemmet, men mot bakgrund av omständigheterna i målet, då socialnämnden inte verkat tillräckligt för en återförening mellan modern och barnet, anser tingsrätten att frågan är för tidigt väckt då rätten inte kan göra en säker bedömning av moderns och barnets möjligheter till återförening.

Genom kravet på att det ska vara uppenbart att det är bäst för barnet
att vårdnaden flyttas över till särskilt förordnade vårdnadshavare
framgår att bestämmelsen är av undantagskaraktär. (A1)

Tingsrätten väljer att i sin bedömning i A1 utgå från att modern, trots att det förekommit avbrott i umgänget, träffat barnet kontinuerligt. Som tidigare nämnts lyfts det i de flesta domsluten att barnets kontakt med de biologiska föräldrarna samt umgänget är viktiga faktorer vid tingsrättens bedömning kring vårdnadsöverflytt och möjligheterna till återförening mellan den biologiska föräldern och barnet. Rätten anser att socialtjänsten i A1 inte uttömt möjligheterna att ge modern stöd och hjälp till umgänge med barnet, samt inte verkat för en återförening. Tingsrätten poängterar även att modern inte anses vara en olämplig vårdnadshavare. I bedömningen nämner dock inte tingsrätten på vilket sätt deras beslut om avslag till vårdnadsöverflytt är till barnens bästa. Istället påpekas att det inte är uppenbart bäst för barnet med en vårdnadsöverflytt, då modern inte fått tillräckligt med stöd från socialtjänsten för att kunna återförenas med barnet i framtiden. Enligt proposition 1997/98:7 ska inte föräldrarnas vilja vara avgörande vid tingsrättens beslut men utifrån detta domslut framgår det att moderns vilja samt moderns och barnets rättigheter till återförening är mer synliga än barnets bästa, som i B6 definierats utifrån bland annat barnets rätt till trygghet.

Det nämns att kontinuitet samt trygghet i B6 är viktiga faktorer som bidrar till att vårdnaden flyttas över till familjehemsföräldrarna, medan det i A1 finns andra faktorer som anses väga tyngre. Tingsrätten väljer alltså att se på dessa två fallen utifrån två olika perspektiv och lägger vikt vid olika faktorer vid bedömningen. I B6 uttrycks att barnet bott flera år hos familjehemmet samt att vårdnadsöverflytten skulle innebära att barnets behov av trygghet skulle tillgodoses, medan rätten i A1 uttrycker att vårdnadsöverflytten inte bedöms vara för barnets bästa.

Mot bakgrund av att vad som sagts ovan och att det rör sig om en undantagsbestämmelse som ska tillämpas restriktivt är det enligt tingsrättens mening inte uppenbart bäst att vårdnaden överflyttas till familjehemsföräldern. (A1)

Lagens formulering om att det ska vara "uppenbart" bäst för barnet med en vårdnadsöverflytt betonas i citatet som en undantagsbestämmelse i relation till hur vårdnadsfrågor i övrigt hanteras rättsligt i föräldrabalken. Att denna ska tillämpas restriktivt används vidare för att motivera att förälderns rätt till barnet, snarare än barnets behov av trygghet och omvårdnad, bedöms väga tyngst i A1. Schiratzki (2000:61) lyfter att rätten, vid bedömning av vad som är barnets bästa, ska bilda sig ett helhetsperspektiv och därmed ta hänsyn till alla möjliga

aspekter i ett barns situation. Genom att jämföra B6 och A1 bedömningar som görs utifrån två skilda perspektiv och tolkningar av rådande rätt kan vi återfinna skilda diskurser kring hur tingsrätten uttrycker sig i sina bedömningar (jfr Sahlin, 1999:84-85).

I dessa två domslut framgår det att det görs individuella bedömningar kring vårdnadsöverflytten och att tingsrättens bedömningar kan variera, beroende på vilket perspektiv, eller vilken diskurs, som rätten väljer att tolka barnets bästa utifrån och vilka faktorer som då lyfts fram. Skillnaderna i tingsrättens bedömningar kan vara stora och frågan är om även A1 kunnat resultera i bifall gällande vårdnadsöverflytten om tingsrätten valde att se på fallet utifrån ett annat perspektiv, likt bedömningen i B6, och tvärtom?

6.2 Barnets åsikt och vilja

Barn har rätt att komma till tals och uttrycka sin egen åsikt, vilket framgår i barnkonventionen, artikel 12 (UNICEF, u.å.a). Det finns domslut i denna studie som inte alls belyser barnets åsikt eller vilja. Det framkommer varken i A1, B4, B5 eller B14.

Utifrån barnets ålder och mognad har barnets inställning till
vårdnadsöverflytt inte inhämtats. (B8)

I B8 kommer inte barnets åsikt eller vilja fram, vilket återförs till åldern och mognadsgraden. Barnet är nästan åtta år gammalt vid tingsrättens domslut. Barnkonventionen, artikel 12, benämner att barn har rätt att uttrycka sin egen åsikt och vilja utifrån ålder och mognad (UNICEF, u.å.a), men det nämns inte vilken åldersgräns det kan röra sig om. I proposition 1994/95:224 påpekas att domstolen inte behöver ta hänsyn till små barns viljor, men det nämns inte vilken ålder det kan handla om. Proposition 2005/06:99 beskriver däremot att samtal med sexåriga barn är vanligt, men att även mindre barn bör få komma till tals. Till skillnad från B8 belyser tingsrätten barnets åsikt och vilja i B7 genom att påpeka vad barnet uttryckt i socialnämndens utredning, samt genom att förtydliga barnets önskan i sin bedömning. Barnet i detta domslut var nästan nio år gammalt. Det skilde sig alltså ett år mellan barnen i de två olika domsluten, men i B8 var barnets röst helt osynlig.

Enligt proposition 1994/95:224 ska tingsrätten ta mer hänsyn till äldre barnens viljor. Detta framgår i B2 där tingsrätten väljer att utgå från barnets vilja, vilket även utgör deras slutgiltiga

bedömning. Barnet är 16 år gammalt och har upprepade gånger uttryckt önskan om att vårdnaden flyttas över till familjehemsföräldrarna, trots att där inte påpekats några problem med barnets fader som vårdnadshavare.

Barnet är 16 år gammal och har själv uttryckt en stark önskan om att vårdnaden om barnet ska flyttas över till familjehemsföräldrarna. Mot bakgrund av dessa omständigheter bedömer tingsrätten att det är uppenbart bäst för barnet att vårdnaden om barnet flyttas över från fadern till familjehemsföräldrarna. (B2)

Här kopplas barnets önskan direkt samman med barnets bästa. Även om barnens åsikter och viljor framkommer i vissa av domsluten menar Eklund (2004:35) att rättens definition av barnets bästa kan skilja sig från vad barnet själv vill. I B15 lyfter tingsrätten barnets vilja, men den ligger inte till grund för den slutgiltiga bedömningen i målet. Barnet är 12 år och uttrycker viljan att bo hos sin moder. Tingsrätten väljer att inte lägga vikt vid barnets vilja utan baserar istället sin bedömning på att barnet utvecklat en stark anknytning till familjehemsföräldrarna, får sina behov tillgodosedda samt utvecklas väl i familjehemmet. De bedömer även att återföreningen mellan barnet och modern är orealistisk.

Relationen mellan modern och barnet kan därmed inte anses utgöra hinder mot en överflyttning av vårdnaden till familjehemsföräldrarna. Inte heller det förhållandet att barnet, som fortfarande är för ung för att ha en vilja som bör tillmätas betydelse i det här avseendet, i något sammanhang ska ha gett uttryck för att barnet vill flytta hem till modern påverkar frågan om vårdnaden. (B15)

Proposition 2005/06:99 påpekar att rätten ska beakta barnets åsikt och vilja under bedömningen. Singer (2012:34) menar i sin tur att barnets vilja bör väga tungt vid bedömningen kring frågor som bland annat rör vårdnad och boende. Tingsrätten har i B15 dock inte valt att bedöma utifrån barnets vilja då det inte stämmer överens med rättens syn på barnets bästa. Detta kan, som tidigare nämnt, resultera i att tingsrättens förhållningssätt och tolkning av barnets bästa kan skilja sig från barnets vilja (Eklund, 2004:35). Barnets rättigheter är alltså inte alltid samma sak som barnets bästa, som Schiratzki (2000:55-56) beskriver. Även om barn har en rättighet att komma till tals och att deras viljor ska väga tungt

vid bedömningen påpekar Singer (2012:34) att det trots allt inte är barn som ska vara beslutsfattare i bland annat vårdnadsfrågor. I B15 framgår det tydligt att oavsett barnets vilja är det tingsrätten som fattar beslut kring vad barnets bästa är.

Enligt tidigare forskning är barnets åsikt och vilja viktigt att beakta under bedömningen. I vissa domslut sammanfaller barnets vilja med tingsrättens bedömning medan andra barns viljor inte gör det. Vissa barns röster hörs inte alls i domsluten. Att små barns åsikter och viljor inte är betydelsefulla i flera domslut kan kopplas till otydligheter som återfinns i det sätt som barnets vilja kopplat till barnets bästa omtalas i rådande kunskapsläge samt i förarbeten till lagen. Då dessa inte alltid ses som en och samma sak öppnas utrymme för tolkning. I vissa domslut väljer tingsrätten att belysa barnets åsikt och vilja trots barnets unga ålder, medan i andra domslut där barnen är betydligt äldre framkommer inte deras röst alls. Då rådande diskurser kring barnets röst framhåller barnets röst som viktig, men samtidigt betonar att den inte alltid ska vara avgörande, skapas utrymme för olika former av tolkningar av hur barnets röst bör tolkas och tillämpas vid beslut om barn. Trots att mognadsgraden hos barnen varierar och att rätten inte behöver ta hänsyn till små barns viljor (prop. 1994/95:224) reproducerar tingsrätten, genom att tillämpa lagen, en syn på små barns röster som mindre relevanta för rättens beslut kring vårdnadsöverflytt (jfr Börjesson & Rehn, 2009:46). I detta synliggörs en rättsosäkerhet gällande hur barnets röst tillämpas och tolkas i rätten.

6.2.1 Barnets bästa som subjekt eller objekt?

I "Barnets Bästa i främsta rummet. FN:s konvention om barnets rättigheter i Sverige" (SOU 1997:116) framkommer det att det bästa sättet att bedöma barnets bästa är att kombinera ett objektiva- och ett subjektivt perspektiv. Eklund (2004:35) beskriver att det subjektiva perspektivet på barnets bästa innefattar barnets åsikt och vilja, och det objektiva perspektivet utgår från barnets bästa från lagstiftning och forskning. Samtidigt menar Eklund (ibid.) att det som är barnets bästa är föränderligt beroende på situationen. Det kan utifrån detta tolkas att tingsrätten kan välja att ta olika mycket hänsyn till barnets åsikt och vilja i relation till lagstiftning och forskning utifrån var individuella situation.

Fem av våra insamlade domslut tar inte upp barnets åsikt alls, trots att artikel 12 i barnkonventionen uttrycker att barn ska bli hörda i alla frågor som berör dem (UNICEF, u.å.a). B9 tar upp barnets åsikt och vilja men fäster ingen vikt vid detta i sin bedömning.

Vidare tar B15 upp barnets åsikt men väljer att inte utgå ifrån det. Vi kan således se att ungefär hälften av våra domslut inte utgår från barnets åsikt och vilja. Samtliga domslut tar däremot alltid upp barnets bästa som objekt, vilket enligt Eklund (2004:35) innefattar lagstiftning, praxis och förarbeten, och därför inkluderas i tingsrättens bedömning för att det ska finnas en rättssäkerhet. Utifrån detta skulle det kunna uppfattas som att lagstiftningen har en högre maktposition än barnets åsikt och vilja då barnets röster är osynliga i fem av våra domslut.

Schiratzki (2014:12) beskriver att barnrätten som regleras i föräldrabalken skapades med viljan om att förändra det tidigare synsättet som fanns på barn. Syftet var att skapa en möjlighet för barnen att bli sedda som rättssubjekt med rättskapacitet. Singer (2019:231) lyfter att syftet med vår lagstiftning idag är att barnen inte längre ska ses som objekt under föräldrarna och samhällets vårdnad, utan betraktas som subjekt med egna rättigheter utifrån kraven på goda uppväxtförhållanden. När barnrätten i föräldrabalken skapades var syftet att förändra normer genom att rättsligt uttrycka vad som anses vara rätt och därför konstruera en ny verklighet och situation för barnen i vårt samhälle (jfr Börjesson & Palmblad, 2007:10). På detta sätt skulle barnets bästa som subjekt, alltså barnets bästa utifrån deras egen åsikt och vilja, kunna tas upp och talas om i tingsrättens domslut och därmed förändra diskursen. I ungefär hälften av våra valda domslut tas inte barnets åsikt och vilja upp i bedömningen. Barnets rätt att komma till tals har således inte uppfyllts utifrån vår empiri, trots att det i förarbetena beskrivs att barnets vilja och åsikt bör kombineras med lagstiftningen. Tingsrättens bedömningar präglas inte alltid av barnets bästa utifrån deras åsikt och vilja, däremot tolkas barnets bästa i samtliga domslut alltid objektivt eftersom att rättssäkerheten kräver att lagstiftningen följs. Även om barnets vilja och åsikt bör kombineras med lagstiftningen så kan inte alltid barnets vilja likställas med barnets bästa, vilket kan förklara varför fem av våra domslut inte lyfte barnets åsikt.

6.3 Föräldrarnas rättigheter

I våra domslut fann vi återkommande teman som vi analyserade för att problematisera barnets bästa i relation mot föräldrarnas rätt till sitt barn. I proposition 1997/98:7 beskrivs att det inte är föräldrarnas vilja som ska vara avgörande utan att det är barnets bästa som ska komma i det främsta rummet. Genom att ha analyserat domsluten framgår det att barnets bästa, precis som propositionen beskriver, övervägande får företräde framför föräldrarnas rättigheter. De

återkommande mönster vi fann var alltså att föräldrarätten, i de flesta domsluten, inte vägde så tungt i tingsrättens bedömning om vårdnadsöverflytt.

6.3.1 Föräldrarnas rätt till sitt barn

När barnets förälder inte samtycker till vårdnadsöverflytt kan det betyda att föräldern känner att det finns en oro att relationen med barnet skulle kunna utvecklas negativt, vilket syns bland annat i B6. Modern framför att hon inte vill gå med på vårdnadsöverflytten då hon önskar en återförening med sitt barn i framtiden men att hon även är rädd att hon alltmer kommer få en sämre kontakt med sitt barn om vårdnadsöverflytten sker. Även i B10 uttrycker modern en oro att hennes kontakt med barnen kommer bli mer sporadisk. Liknande utsagor framgår i flera domslut. I proposition 1997/98:7 beskrivs att beslut ska grundas på ett falls omständigheter och att det inte är föräldrarnas vilja som ska vara avgörande utan att det är barnets bästa som ska komma i det främsta rummet, vilket framkommer i följande citat:

Det överordnade intresset är barnets bästa oavsett vilka skäl
vårdnadshavaren har för att agera på visst sätt. (B12)

I samma domslut uttrycks att umgängesrätten är barnets rättighet och inte föräldrarnas. Bergström och Boréus (2012b:23) beskriver att diskurser kan definieras genom den sociala praktiken. Utifrån detta kan vi tolka att tingsrätten i dessa domslut utgår från en diskurs om att barnets bästa ska komma i det främsta rummet trots att en förälder är orolig för att kontakten med deras barn förändras. Barnets bästa framträder här som det överordnade intresset för tingsrätten.

Om vårdnadshavaren utför sin plikt, att tillgodose barnets rättigheter, ingår det i vårdnadshavarskapet att bestämma över barnets personliga angelägenheter (Singer, 2000:433-434). Det kan tolkas som att detta blir en form av rättighet för vårdnadshavarna om de sköter sina plikter. I domsluten B1, B4, B6, B7, B9 och B10 understryker tingsrätten att det inte krävs att vårdnadshavarna är olämpliga för att en vårdnadsöverflytt ska kunna ske enligt 6:8 FB. I domslutet B1 menar tingsrätten att det inte är föräldra- eller omsorgsförmågan som ifrågasätts. Vidare poängterar tingsrätten att omsorgsbristerna som var grund för omhändertagandet inte längre föreligger och inte har funnits på flera år. Även i detta domslut lyfts det att en olämplighet hos en förälder inte krävs för att en vårdnadsöverflytt ska bli

aktuell. I majoriteten av domsluten framförs det att det är ett krav att det ska vara uppenbart bäst för barnet att fortsätta bo hos familjehemmet för att en vårdnadsöverflytt ska vara aktuell, vilket uttrycks i 6:8 FB.

Vid bedömningen av om en vårdnadsöverflyttning bör ske eller inte ska barnets behov och intressen vara i fokus och inte eventuella brister hos vårdnadshavarna. (B9)

I många domslut uttrycks just detta, att det inte finns en omsorgsbrist hos föräldern men med hänsyn till andra faktorer i barnets situation bedömer tingsrätten att det är uppenbart bäst för barnet med en vårdnadsöverflytt. Tingsrätterna menar att kravet på uppenbarhet markerar undantagskravet för att en vårdnadsöverflytt ska ske. Vi kan se bifall till vårdnadsöverflytt i majoriteten av våra domslut eftersom att en omsorgsbrist inte krävs med hänsyn till 6:8 FB som uttrycker att barnet stadigvarande ska ha vårdats och fostrats i ett annat hem än föräldrahemmet samt att det ska vara uppenbart bäst för barnet ifråga att dessa förhållanden får bestå. Genom tingsrättens tolkning och tillämpning av lagrummet kan vi se hur synen på föräldrars rätt till sitt barn här skiljer sig från traditionell familjejuridik, där föräldrarätten har betonats före barnrätten. Tingsrätten ser därmed inte på föräldraskapet på samma sätt idag som när föräldrabalken stadgades. Trots att lagstiftningen menar att föräldrar har en rättighet att bestämma över barnets personliga angelägenheter om de sköter barnets omsorgsbehov så kan vi tydligt se att så inte är fallet eftersom att en vårdnadsöverflytt kan ske om barnets stadigvarande bott i ett familjehem. Förälder har vid prövning av en vårdnadsöverflytt således inte rätt till sitt barn även om de efter omhändertagandet förändrat sin situation och inte längre bedöms brista i sitt föräldraskap.

Genom att föräldrarnas omsorgsförmåga inte tilldelats någon betydelse i domsluten, med hänsyn till vad som uttrycks i 6:8 FB, kan vi se att tingsrätten reproducerar en rådande rättsdiskurs om att en förälder inte behöver brista i sin omsorg för att för att en vårdnadsöverflytt ska vara aktuell. I domsluten kan man se att barnets bästa tillskrivs mer värde än föräldrarnas rätt till sitt barn (jfr Bergström & Boréus, 2012a:361-362).

6.3.2 Föräldrarnas rätt till återförening

Huvudregeln med en familjehemsplacering ska alltid vara att barnet kan återförenas med sina biologiska föräldrar enligt proposition 2012/13:10. Även om barnet aldrig återförenas med sina biologiska föräldrar har huvudregeln ändå tjänat ett syfte menar Höjer (2007:111).

Tänkarna om en framtida återförening kan underlätta för en god kontakt mellan barnet och föräldrarna. Tanken om en återförening kan också skapa en upplevelse hos föräldern att den har rätt till sitt barn, om inte nu, så i framtiden.

Majoriteten av våra domslut, 11 av 16, tar upp återförening som ett mål med en placering. Det poängteras att en familjehemsplacering alltid ska vara inriktad med en utgångspunkt på en återförening trots att det kan ta lång tid. I B1 menas det att det finns en allmän skyldighet att verka och underlätta för att en återförening ska komma till stånd genom att erbjuda föräldrar stöd så att de kommer tillrätta med sina svårigheter om återföreningen kan ske inom en rimlig framtid. Genomgående i domsluten lyfts att en vårdnadsöverflytt, trots utgångspunkten om återförening, kan genomföras om det anses vara till barnets bästa. I domsluten lyfter tingsrätterna olika faktorer av betydelse för barnets bästa, exempelvis om de biologiska föräldrarna inte visat något intresse för umgänge eller kontakt med barnet och en vårdnadsöverflytt med anledning av detta anses vara befogat. Domslutet B1 resonerar kring en annan faktor som är av betydelse för att uppnå barnets bästa, barnets behov av kontinuitet. Denna faktor får företrädare framför möjligheten för barnet och den biologiska föräldern att återförenas om kontinuiteten bedöms vara uppenbart till barnets bästa. Detta framhäver att föräldrarätten inte är lika stark som barnrätten och barnets bästa. Samtidigt menar domsluten B2 och B12 att just behovet av kontinuitet inte räcker för att en vårdnadsöverflytt ska anses vara uppenbart barnets bästa. I dessa fall har dock beslut om vårdnadsöverflytt ändå tagits, till följd av andra bristande faktorer.

I tre olika domslut B10, B11 och B14, problematiserar inte tingsrätten en framtida återförening mellan barnet och de biologiska föräldrarna. Begreppet återförening nämns inte överhuvudtaget.

I domsluten där det inte problematiserats kring en eventuell återförening alls har tingsrätten lagt en större tyngd på barnets bästa, där ett umgänge med de biologiska föräldrarna inte poängteras som nödvändigt för att det ska vara till barnets bästa. Om en förälder upprätthåller god kontakt och har ett umgänge med sitt barn leder detta till en större chans att tingsrätten

lyfter en eventuell framtida återföring, som syns som ett återkommande mönster i domsluten. Detta kan anses gynna föräldern och dess rätt till sitt barn men även barnets bästa då en tanke om framtida återförening gynnar kontakten mellan dessa parter. Majoriteten av domsluten lyfter och problematiserar en framtida återförening i sina domskäl, vilket skulle kunna tänkas stärka en förälders rätt till sitt barn. Ställer vi detta mot att endast 1 av 16 domslut har lett till ett avslag och en bibehållen vårdnad för den biologiska föräldern ser man att tingsrätterna inte lägger större vikt vid föräldrarnas rätt till sitt barn om denne brister i en annan faktor i tingsrättens bedömning.

Den rådande kunskapen är att en återförening är till barnets bästa men trots detta kan vi se att diskursen om återförening tycks vara annorlunda vid prövning av vårdnadsöverflytt eftersom tingsrätten inte alltid belyser återförening som ett syfte med placeringen. Föräldrarnas rätt att återförenas med sitt barn i framtiden förefaller vara svag. Tingsrätten väljer att bedöma barnets bästa ur andra perspektiv. I detta fall tillskrivs inte en framtida återförening med föräldern som det som har störst betydelse, utan andra faktorer anses vara mer betydelsefulla vid bedömandet av barnets bästa.

Två tingsrätter väljer att i sina domslut inte nämna återförening alls. Detta skulle kunna tolkas som att de inte tillskriver återförening som någonting värdefullt i de aktuella domsluten. Oavsett anledning så är denna frånvaro ändå betydelsefull. Foucault (2008:181) beskriver att diskursen finns såväl i det som omtalas samt sättet det talas på, men att det även finns i det som inte sägs. Genom att tingsrätterna inte tar upp återförening i två domslut skulle detta kunna tolkas som att de tillämpar sin makt att tillskriva återförening som något icke betydelsefullt i de aktuella domsluten. Om frånvaron av att uttrycka återförening fortsätter och senare reproduceras av andra tingsrätter kan detta medföra att det fortsättningsvis inte tillskrivs någon betydelse. Redan nu kan det urskiljas att föräldrarnas rätt till sitt barn, med fokus på återförening, tillskrivs ett mindre värde än barnets bästa eftersom att barnets bästa, av tingsrätten, bedöms vara andra faktorer än en möjlig återförening med sin biologiska förälder.

7. Slutdiskussion

Denna studie visar att barnets bästa är ett komplext och situationsbundet begrepp och att tingsrätten kan tolka barnets bästa och barnets behov utifrån olika perspektiv, vilket stämmer

överens med tidigare forskning. Barnets åsikt och vilja är inte alltid synligt i domsluten trots att tidigare forskning menar på att barn har rätt att komma till tals. Vi finner det intressant att barn inte får komma till tals i alla domslut, speciellt då barnkonventionen blivit svensk lag 2020 och barnets rättigheter ska tas på större allvar på grund av detta. En intressant fortsatt studie hade därför varit att undersöka och förstå varför barnets rätt att komma till tals, trots barnkonventionen, inte alltid är en självklarhet. Vidare visar studien att föräldrarnas rättigheter till sitt barn, i de flesta domsluten i denna studie, inte väger lika tungt som barnets rättigheter gör. Detta stämmer överens med vad som beskrivits i proposition 1997/98:7, alltså att det endast är barnets bästa som ska vara avgörande vid beslut om vårdnadsöverflytt, inte vad föräldrarna vill. Ännu en intressant framtida studie hade kunnat fokusera på hur föräldrarnas rättigheter till sitt barn hade sett ut om barnen var ännu yngre än i denna studie, då vi vid insamlingen av empirin hade svårt att finna domslut där tingsrätten valde att avslå vårdnadsöverflytten. Funderingar och tankar väcktes under detta moment och vi började undra om barnets ålder samt det faktum att barnkonventionen blivit svensk lag har en påverkan på tingsrättens resonemang kring vårdnadsöverflytten.

Eftersom vi inte kan se på världen utanför den rådande diskursen (Börjesson & Palmblad, 2007:10) väcktes även funderingar kring hur lagstiftningen kring barnets bästa, barnets rätt att komma till tals samt föräldrarnas rättigheter till sitt barn kommer att se ut i framtiden. Vi kan exempelvis se att fallet "Lilla Hjärtat", som nämndes i inledningen, ledde till att det i december 2020 röstades fram fyra nya lagar. Dessa handlar bland annat om att barnets bästa ska få större fokus när vårdnadsöverflytten prövas samt att offentliga biträden som ska företräda barn ska ha särskilda lämplighetskrav (Sköld, 2020). Detta visar på att det råder en problematik kring att barnets bästa är en definitionsfråga som, i dessa fall, ligger i tingsrättens händer. Tingsrätten är barn av sin tid som reproducerar deras uppfattning av sin verklighet.

Referenslista

Ahrne, Göran & Svensson, Peter. (2015). Kvalitativa metoder i samhällsvetenskapen. I: Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red.). Handbok i kvalitativa metoder. Malmö: Liber AB

Barlebo Wenneberg, Sören. (2000). Socialkonstruktivism - positioner, problem och perspektiv. Malmö: Liber AB

Bergström, Göran & Boréus, Kristina. (2012a). Diskursanalys. I: Bergström, Göran & Boréus, Kristina (red.). Textens mening och makt. Lund: Studentlitteratur AB

Bergström, Göran & Boréus, Kristina. (2012b). Samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys. I: Bergström, Göran & Boréus, Kristina (red.). Textens mening och makt. Lund: Studentlitteratur AB

Bolander, Eva och Fejer, Andreas. (2009). Diskursanalys. I: Fejes, Andreas & Thornberg, Robert (red.). Handbok i kvalitativ analys. Stockholm: Liber AB

Boréus, Kristina. (2015a). Diskursanalys. I: Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red.). Handbok i kvalitativa metoder. Malmö: Liber AB

Boréus, Kristina. (2015b). Texter i vardag och samhälle. I: Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red.). Handbok i kvalitativa metoder. Malmö: Liber AB

Boréus, Kristina & Bergström, Göran. (2012). Analys av metaforer, grammatik och ordval. I: Bergström, Göran & Boréus, Kristina (red.). Textens mening och makt. Lund: Studentlitteratur AB

Bryman, Alan (2018). Samhällsvetenskapliga metoder. Malmö: Liber AB.

Börjesson, Mats & Palmblad, Eva. (2007). Introduktion. I: Börjesson, Mats & Palmblad, Eva (red.). Diskursanalys i praktiken. Malmö: Liber AB

Börjesson, Mats & Rehn, Alf. (2009). Makt. Stockholm: Liber AB

Ewelöf, Göran & Sverne, Tor. (1999). Barnets bästa - Om föräldrars och samhällets ansvar. 4 uppl. Stockholm: Norstedts Juridik AB

Eklund, Hans. (2004). FN:s Barnkonvention och barns processuella ställning. I: Hollander, Anna, Nygren, Rolf & Olsen, Lena. Barn och rätt. Uppsala: Iustus Förlag AB

Foucault, Michel. (2008). Diskursernas kamp. Eslöv: Brutus Östlings Bokförlag Symposion

Grahn-Farley, Maria. (2019). Barnkonventionen. Lund: Studentlitteratur AB

Höjer, Ingrid. (2007). Föräldrars röster - hur är det att ha sina barn placerade i fosterhem. Brukare och forskare samverkar. Stockholm: Allmänna barnhuset

Hörnqvist, Magnus. (2012). En annan Foucault. Stockholm: Carlsson Bokförlag singer

Jönson, Håkan. (2010). Sociala problem som perspektiv. En ansats för forskning & socialt arbete. Malmö: Liber AB

Lindgren, Sven-Åke. (2007). Michel Foucault. I: Andersen, Heine & Kaspersen, Lars Bo (red.). Klassisk och modern samhällsteori. Lund: Studentlitteratur

Nyhetsmorgon. (2020). Lilla Hjärtat fick inte fylla 4 – ”Vi älskade henne redan innan hon kom”. [video]. TV4, 9 mars <https://www.tv4.se/klipp/va/12531885/lilla-hjartat-fick-inte-fylla-4-vi-alskade-henne-redan-innan-hon-kom> [Hämtad: 2020-11-19]

Sandin, Bengt & Halldén, Gunilla. (2003). Välfärdsstatens omvandling och en ny barndom. I: Sandin, Bengt & Halldén, Gunilla (red.). Barnets bästa -en antologi om barndomens innebörder och välfärdens organisering. Stockholm/Stehag: Brutus Östlings Bokförlag Symposion

Schiratzki, Johanna. (2000). Barnets bästa i ett mångkulturellt Sverige - En rättsvetenskaplig undersökning. Stockholm: Elanders Gotab AB

Schiratzki, Johanna. (2014). Barnrättens grunder. Lund: Studentlitteratur

Sköld, Josefin. (2020). Första Lilla hjärtat-lagarna röstas igenom i riksdagen. Dagens nyheter. <https://www.dn.se/sverige/forsta-lilla-hjartat-lagarna-har-rostats-igenom-i-riksdagen/> [Hämtad: 2020-12-27]

Singer, Anna. (2000). Föräldraskap i rättslig belysning. Diss. Uppsala universitet. Uppsala: Iustus Förlag AB. <http://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:160670/FULLTEXT01.pdf>

Singer, Anna (2019) Barnets bästa. Om barns rättsliga ställning i familj och samhälle. 7 uppl. Stockholm: Nordstedts Juridik AB

Socialstyrelsen. (2006). Vårdnadsöverflyttningar för barn placerade i familjehem. Uppföljning av lagändring enligt proposition 2002/03:53. Stärkt skydd till barn i utsatta situationer.

Socialstyrelsen. (2014). Manual till BRA-fam. En standardiserad bedömningsmetod för rekrytering av familjehem. Västerås: Socialstyrelsen

Socialstyrelsen. (2017). Ett hem att växa i - Familjehemmets bok - Grundutbildning för jour- och familjehem. Falun: Socialstyrelsen

UNICEF. (u.å.a). Barnkonventionen. Stockholm: UNICEF Sverige. <https://unicef.se/barnkonventionen> [Hämtad: 2020-11-17]

UNICEF. (u.å.b). Barnkonventionen. Stockholm: UNICEF Sverige. <https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten>[Hämtad: 2020-12-20]

Vetenskapsrådet (2002) Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. Stockholm: Vetenskapsrådet

Winther Jörgensen, Marianne & Phillips, Louise. (2000). Diskursanalys som teori och metod. Lund: Studentlitteratur

Lagar

SFS 1949:381. Föräldrabalken. Stockholm: Socialdepartementet

SFS 2001:453. Socialtjänstlagen. Stockholm: Socialdepartementet

SFS 1990:52. Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga. Stockholm: Socialdepartementet

Propositioner

Prop. 1994/95:224, Barns rätt att komma till tals, Stockholm: Justitiedepartementet

Prop. 1997/98:7, Vårdnad, boende och umgänge, Stockholm: Justitiedepartementet

Prop. 2002/03:53, Stärkt skydd för barn i utsatta situationer m.m. Stockholm: Socialdepartementet

Prop. 2005/06:99, Nya vårdnadsregler, Stockholm: Justitiedepartementet

Prop. 2012/13:10, Stärkt stöd och skydd för barn och unga. Stockholm: Socialdepartementet

Statens offentliga utredningar

SOU 1979:63 Barnets rätt. 2. Om föräldraansvar m. m. Delbetänkande av utredningen om barnets rätt.
Stockholm: Justitiedepartementet

SOU 1997:116. Barnets Bästa i främsta rummet. FN:s konvention om barnets rättigheter i Sverige.
Stockholm: Socialdepartementet

SOU 2016:19 Barnkonventionen blir svensk lag - Betänkande av Barnrättighetsutredningen.
Stockholm: Regeringskansliet

Bilaga 1

	Bedömning	Barnets ålder	Barnets åsikt & vilja	Återförening
A1	Avslag	8 år	Barnets åsikt och vilja osynlig.	Återförening nämns som ett mål. Socialnämnden har ej aktivt arbetat för en återförening. Avslag på grund av detta.
B1	Bifall	12 år och 12 år	Barnens åsikter och viljor framkommer. Tingsrätten tar upp det i sin bedömning.	Återförening nämns som ett mål, men är orealistisk på grund av inget fungerande umgänge.
B2	Bifall	16 år	Barnets åsikt och vilja framkommer. Tingsrätten tar upp det i sin bedömning.	Återförening nämns som ett mål, men är orealistisk då barnet inte vill.
B3	Bifall	13 år	Barnets vilja framkommer kort. Tingsrätten tar upp det i sin bedömning.	Återförening nämns som ett mål, men är orealistisk på grund av endast sporadisk kontakt med modern.
B4	Bifall	8 år	Barnets åsikt och vilja osynlig.	Återförening nämns inte som ett mål, men nämns som orealistisk.
B5	Bifall	13 år	Barnets åsikt och vilja osynlig.	Återförening nämns inte som ett mål, men nämns som orealistisk.
B6	Bifall	9 år	Barnets åsikt och vilja framkommer. Tingsrätten tar upp det i sin bedömning.	Återförening nämns som ett mål, men det nämns inte om den är realistisk eller ej.
B7	Bifall	8 år	Barnets åsikt och vilja framkommer. Tingsrätten tar upp det i sin bedömning.	Nämns att vårdnadsöverflytt ska ske om återförening inte är möjlig, och att återförening i detta fall är omöjlig.
B8	Bifall	8 år	Barnets åsikt och vilja osynlig.	Återförening nämns som ett mål, men är orealistisk på grund att

				fadern utvisats ur landet.
B9	Bifall	8 år	Barnets åsikt och vilja framkommer i en mening, uttryckt av fadern. Tingsrätten tar ej upp det i sin bedömning.	Återförening nämns som ett mål, men det nämns inte om den är orealistisk.
B10	Bifall	13 år och 10 år	Barnens åsikter och viljor framkommer. Tingsrätten tar upp det i sin bedömning.	Återförening nämns inte alls.
B11	Bifall	15 år	Barnets åsikt och vilja framkommer. Tingsrätten tar upp det i sin bedömning.	Återförening nämns inte som ett mål, men är orealistisk på grund av sporadisk/ingen kontakt med modern.
B12	Bifall	16 år och 15 år	Barnets åsikter och viljor framkommer. Tingsrätten tar upp det i sin bedömning.	Återförening nämns som ett mål, men är orealistisk på grund av barnens viljor och inget fungerande umgänge.
B13	Bifall	14 år, 11 år och 8 år	Barnets åsikter och viljor framkommer. Tingsrätten tar upp det i sin bedömning.	Återförening nämns som ett mål, men är orealistisk på grund en lång placeringstid och moderns oförmåga att tillgodose barnens behov.
B14	Bifall	14 år	Barnets åsikt och vilja osynlig.	Återförening nämns inte alls.
B15	Bifall	10 år	Barnets åsikt och vilja framkommer. Tingsrätten tar upp det i sin bedömning men väljer att inte utgå från det.	Återförening nämns som ett mål, men är orealistisk. Oklart varför.